

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

PROBLEMATIKA DIVJIH ODLAGALIŠČ ODPADKOV V OKVIRU PROJEKTA
REMEDISANUS

ŽELJKO KOKANOVI

VELENJE, 2013

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

PROBLEMATIKA DIVJIH ODLAGALIŠČ ODPADKOV V OKVIRU PROJEKTA
REMEDISANUS

ŽELJKO KOKANOVI
Varstvo okolja in ekotehnologije

Mentorica: doc. dr. Cvetka Ribari Lasnik
Somentor: dr. Boštjan Grabner

VELENJE, 2013

SKLEP

Izjava o avtorstvu

Diplomsko delo je nastalo pod mentorstvom doc. dr. Cvetke Ribari Lasnik na Visoki šoli za varstvo okolja in somentorstvom dr. Boštjana Grabnerja z Inštituta za okolje in prostor. Diplomsko delo je rezultat lastnega dela. Vsi privzeti podatki so citirani skladno z mednarodnimi pravili o ravnanju avtorskih pravic.

Podpis:

Celje, dne

ZAHVALA

Rad bi se iz srca zahvalil svojim staršem Božu in Petri, ker sta mi pomagala doseči, kar sami niso uspeli v svojem življenju. Zahvala gre tudi bratu Aleksandru, prijateljem, mentorici doc. dr. Cvetki Ribari Lasnik, somentorju dr. Boštjanu Grabnerju in vsem ljudem dobre volje, ki so mi stali ob strani pri ustvarjanju diplomskega dela.

IZVLE EK

Eno od posledic potrošniške družbe predstavljajo divja odlagališ a. To so odpadki, ki se še vedno odlagajo v naravo, kjer predstavljajo resno grožnjo okolju in lovekovemu zdravju. Posledica neurejenega stanja na tem podro ju je bila pobuda za izvedbo projekta Remedisanus, katerega cilji so bili poleg o iš enja 60 divjih odlagališč tudi krepitev zavesti prebivalcev ezmejnega obmo ja o pomenu ohranjanja okolja in spodbujanje mreženja javnih institucij s podro ja ohranjanja okolja na ezmejnem obmo ju. V projektu so sodelovali vodilni partner Krapinsko-zagorska županija, mesto Zapreši , ob ina Brežice, ob ina Sevnica in Inštitut za okolje in prostor.

Namen diplomskega dela je bil prikazati reševanje problematike divjih odlagališč v ob ini Šentjur, ki je potekalo v okviru projekta Remedisanus. Prikazali smo zakonodajno ozadje problematike divjih odlagališč in jih primerjali med Slovenijo in Hrvaško. Slovenija je od 2004 polnopravna lanica Evropske unije, s imer je prevzela tudi pravni red EU. Enako je tudi Hrvaška podpisnica vseh mednarodnih predpisov in dolo il s podro ja varstva narave. Trenutno hrvaške strateške usmeritve ravnanja z odpadki še niso v celoti usklajene s strategijo EU, vendar se stanje izboljšuje.

Analizirali smo stanje divjih odlagališč v ob ini Šentjur. Le-to je pokazalo, da se vsa divja odlagališ a razvrstijo v prve tri razrede. Najve (75 %) odlagališč spada v 3. razred, 22 % odlagališč spada v 2. razred in 3 % spadajo v 1., najvišji razred. Kon ni izbor odlagališč , ki so bila sanirana v okviru projekta Remedisanus, je potekal v dogovoru z ob ino Šentjur in glede na finan ne zmožnosti projekta. Skupaj je bilo med sanacijo zbranih 300.080 kg, ve ino predstavljajo gradbeni odpadki (76 %), sledili so mešani komunalni odpadki (15,5 %). V okviru projekta Remedisanus je bila izvedena tudi remediacija enega od odlagališč . Izbrana je bila lokacija Šentjur–Kmetijska šola. Na lokaciji je po sanaciji – odstranitvi vseh odpadkov – izvajalec odvzel vzorce tal in opravil analizo težkih kovin. Analiza je pokazala, da v tleh ni povišanih vsebnosti onesnažil glede na Uredbo o mejnih, opozorilnih in kriti nih imisijskih vrednosti nevarnih snovi v tleh, zato niso odstranjevali zgornje plasti tal. Na o iš eno površino so zasejali oljno ogrš ico.

Za zbiranje informacij, stališč in mnenj o raziskovalnem predmetu smo uporabili metodo anketiranja. Anketa je pokazala, da ljudje poznajo problematiko in se zavedajo pomena istega okolja. Slabše je poznan sam projekt Remedisanus, kar lahko pripišemo preslabi promociji projekta v medijih. Ob ani, ki so bili starejši nad 60 let in tisti, ki spadajo v starostno skupino 20–39 let ter 40–59 let, so podali bolj iz rpne odgovore in ve je znanje glede problematike divjih odlagališč v njihovem kraju. Posebno starejši ljudje se veliko bolj zavedajo, kolikšna vrednota je okolje in kako pomembno ga je varovati. So pa tudi mladi na vsakem koraku vedno bolj seznanjeni o pomenu istega okolja.

KLJU NE BESEDE: divja odlagališ a, Remedisanus, ob ina Šentjur, sanacija, remediacija, okolje.

ABSTRACT

One of the consequences of a consumer society are illegal waste dumps. Such dumps are still being created in nature and they represent a serious threat to the environment and human health. Consequences of the unimproved state in this field was a incentive for the implementation of the project Remedisanus, which goals are, besides cleaning 60 illegal waste dumps, strengthening the awareness of the cross-border population about the importance of nature conservation and promotion of networking public institutions in the field of nature conservation in the cross-border area. The participants in the project are the leading partner Krapinsko-zagorska county, as well as the city of Zaprešič, municipality of Šentjur, municipality of Brežice, municipality of Sevnica, and Institute for Environment and Spatial Planning.

The purpose of this thesis is to show how the problem of illegal waste dumps in the municipality of Šentjur is being solved through the project Remedisanus. We have shown the legislation background problems of the illegal waste dumps and we have compared it between Slovenia and Croatia. Slovenia has been a full member of European union since 2004, so it has adopted laws from the European union. Croatia is also a party of all international regulations and provisions from the field of nature protection. Croatian strategic policies of nature protection are currently not fully harmonized to the strategies of the European union, but the conditions are improving.

We have analyzed the state of illegal waste dumps in the municipality of Šentjur. The analysis has shown that all the illegal waste dumps are classified in the first three classes. The majority (75 %) of illegal waste dumps are in the 3rd class, 22 % of the dumps are in the 2nd class, and 3 % belong in the 1st, highest, class. The final selection of the illegal waste dumps, that were rehabilitated in the project Remedisanus, was in agreement with the municipality of Šentjur and according to the financial capacity of the project. The quantity of all waste rehabilitated amounted to 300.080 kg, which consisted mostly of construction waste (76 %), followed by mixed municipal waste (15,5 %). There was also a remediation done within the project Remedisanus on one of the illegal waste dumps. The chosen location was Šentjur (agricultural school). At the location, after the sanitation (removal of all waste), the contractor took samples of soil and made an analysis on heavy metal. Analysis has shown that the soil did not contain any increases of heavy metal, according to the regulation on limited, alerting, and critical emission concentrations of hazardous substances in the soil. Therefore they haven't removed the top soil. They have planted canola (rape) on the sanated location.

We have used the method of a survey for gathering information, statements, and opinions about the researching problem. The survey showed us that people know about the issues and are aware of the meaning of a clean environment. The project Remedisanus itself is not so recognized, which we can attribute to bad promotion of the project in the media. Citizens that were older than 60 years and those who are in the age groups 20–39 years and 40–59 years have given us more comprehensive answers and showed more knowledge about the problems of illegal waste dumps in their area. Elderly people in particular are aware what kind of a value the environment is and how important it is to keep it intact. Younger people are also becoming more up-to-date about the meaning of a clean environment.

KEY WORDS: Illegal waste dumps, Remedisanus, municipality of Šentjur, sanitation, remediation, environment.

KAZALO VSEBINE

KAZALO SLIK	VII
KAZALO PREGLEDNIC	VIII
KAZALO PRILOG	VIII
1 UVOD.....	1
1.1 NAMEN	1
1.2 CILJI	1
1.3 METODE DE LA	1
1.4 DIVJA ODLAGALIŠ A	2
1.4.1 Problematika divjih odlagališč	2
1.4.2 Reševanje problematike divjih odlagališč v Sloveniji in tujini	3
2 PRIMERJAVA SLOVENSKE IN HRVAŠKE ZAKONODAJE NA PODROJU PROBLEMATIKE DIVJIH ODLAGALIŠ	5
2.1 VAROVANJE PODZEMNE VODE	5
2.2 RAVNANJE Z ODPADKI	6
3 PROJEKT REMEDISANUS.....	8
3.1 OPIS PROJEKTA	8
3.2 OPIS PARTNERJEV	8
3.2.1 Krapinsko-zagorska županija	9
3.2.2 Zagorska razvojna agencija d.o.o. – ZARA d.o.o.....	9
3.2.3 Mesto Zapreši	10
3.2.4 Ob ina Brežice.....	11
3.2.5 Ob ina Sevnica.....	12
3.2.6 Inštitut za okolje in prostor.....	12
3.2.7 Ob ina Šentjur	13
3.3 AKTIVNOSTI NA PROJEKTU.....	14
3.3.1 Promocijske aktivnosti.....	14
3.3.2 Izobraževalne dejavnosti.....	14
3.3.3 Sanacija divjih odlagališč	15
4 SANACIJA DIVJIH ODLAGALIŠ ODPADKOV V OB INI ŠENTJUR	17
4.1 OPREDELITEV KRITERIJEV IZBORA DIVJIH ODLAGALIŠ	17
4.2 VREDNOTENJE DIVJIH ODLAGALIŠ	19
4.3 SANACIJA	22
4.4 REMEDIACIJA.....	30
4.4.1 Uvod	30

4.4.2	Izvedba remediacije	30
5	REZULTATI ANKETE IN INTERPRETACIJA REZULTATOV	31
6	ZAKLJU EK	37
7	VIRI	38

KAZALO SLIK

Slika 1: Divje odlagališ e v Šentvidu (Zaklju no poro ilo... 2012)	2
Slika 2: Digitalni register divjih odlagališ v Sloveniji, 2010 (vir: Medmrežje 5)	4
Slika 3: Krapinsko-zagorska županija (vir: Medmrežje 1, 2013).....	9
Slika 4: Mesto Zapreši (vir: Medmrežje 10, 2013)	10
Slika 5: Ob ina Brežice (vir: Medmrežje 11, 2013)	11
Slika 6: Ob ina Ševnica (vir: Medmrežje 12, 2013)	12
Slika 7: Ob ina Šentjur (vir: Medmrežje 12, 2013).....	13
Slika 8: Spletna stran projekta (vir: Medmrežje 1).....	14
Slika 9: Delavnica na osnovni šoli Frana Malgaja (vir: Grabner, 2011)	15
Slika 10: O iš eno divje odlagališ e s postavljeno tablo (vir: Jazbinšek, 2012)	16
Slika 11: Remediacija o iš ene lokacije (vir: Zaklju no poro ilo... 2012).....	16
Slika 12: Razli ne vrednosti pripadajo ih kazalnikov v skupni oceni sanacije divjih odlagališ	17
Slika 13: Spletni kalkulator (vir: Medmrežje 1, 2012).	20
Slika 14: Dostopnost do divjih odlagališ odpadkov v ob ini Šentjur.....	21
Slika 15: Oddaljenost divjih odlagališ odpadkov od ceste v ob ini Šentjur	21
Slika 16: Razdelitev divjih odlagališ glede na razrede.....	22
Slika 17: Lokacije saniranih divjih odlagališ v ob ini Šentjur	23
Slika 18: Sestava odpeljanih odpadkov z o iš enih lokacij	23
Slika 19: Divje odlagališ e na lokaciji Dolga Gora pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)	24
Slika 20: Divje odlagališ e na lokaciji Marija Dobje pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)	24
Slika 21: Divje odlagališ e na lokaciji Pešnica nad Rozalijo pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012).....	25
Slika 22: Divje odlagališ e na lokaciji Vrbno pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012).....	25
Slika 23: Divje odlagališ e na lokaciji Vrbje pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)	26
Slika 24: Divje odlagališ e na lokaciji Košnica pred sanacijo (vir: Kos, 2012)	26
Slika 25: Divje odlagališ e na lokaciji Šentvid pri Planini 1 pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)	27
Slika 26: Divje odlagališ e na lokaciji Šentvid pri Planini 2 pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)	28
Slika 27: Divje odlagališ e na lokaciji Rifnik med in po sanaciji (vir: Kos, 2012).....	29
Slika 28: Divje odlagališ e na lokaciji Šentjur med in po sanaciji (vir: Kos, 2012)	29
Slika 29: Sajeenje oljne ogrš ice na remediiranem divjem odlagališ u (vir: Kos, 2012).....	30
Slika 30: Starost anketiranih oseb	31
Slika 31: Status anketiranih oseb	32
Slika 32: Izobrazbena struktura anketiranih oseb	32
Slika 33: Ali je v bližini vašega doma ali v kraju, kjer živite, kakšno divje odlagališ e?.....	33
Slika 34: S katerega vidika se vam zdijo divja odlagališ a najbolj problemati na?.....	34
Slika 35: Ali se vam zdi zakonodaja na podro ju divjih odlagališ ustrezna?	35
Slika 36: Ali se vam zdi ustrezna zakonodaja na podro ju divjih odlagališ ? (odgovori tistih, ki so odgovorili, da bi obravnavali nastanek divjega odlagališ a kot prekršek)	35
Slika 37: Udeležba na istilnih akcijah glede na starost anketiranih.....	36

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Primerjava poznavanja lokacij divjih odlagališ glede na spol	33
Preglednica 2: Kako anketiranci obravnavajo dejanje nastanka divjih odlagališ ?	34

KAZALO PRILOG

Priloga A: Seznam divjih odlagališ v obini Šentjur

Priloga B: Količina odpeljanih odpadkov

Priloga C: Anketa o poznavanju problematike divjih odlagališ v obini Šentjur

1 UVOD

Današnja potrošniška družba je naravnana h kopi enju odpadkov in izdelkov z omejenim rokom trajanja. EPA (Ameriška okoljevarstvena organizacija) ocenjuje, da se je količina odpadkov, ki jih povprečen Zemljan proizvede vsak dan, v zadnjih petdesetih letih podvojila (Rea 2005). Posledica tega je kopičenje odpadkov. Samo del le-teh predelamo in ponovno uporabimo kot surovine. Šarc in Polanec (2009) ocenjujeta, da se v Sloveniji na deponije odlaga več kot 70 % komunalnih odpadkov.

Poseben problem predstavljajo divja odlagališča. To so odpadki, ki se še vedno odlagajo v naravo, kjer predstavljajo resno grožnjo okolju in človekovemu zdravju (Mater 2010). Kemikalije iz gospodinjstev, komercialni in industrijski odpadki onesnažujejo površinsko vodo in podtalnico, kar vpliva na vodotoke, jezera in pitno vodo (Hanfman 2005).

Posledice kopičenja odpadkov so vsestranske in se kažejo v različni stopnji onesnaženosti posameznih elementov v pokrajini (relief, prst, voda, vegetacija) kot tudi v celotni krajini (Plut 1998, str. 42).

1.1 NAMEN

Namen diplomskega dela je opisati aktivnosti, ki so potekale v okviru projekta Remedisanus. V okviru projekta smo analizirali stanje divjih odlagališč v občini Šentjur, jih razvrstili v razrede glede na kriterije, ki določajo divja odlagališča in določijo ali prednostno listo sanacije divjih odlagališč. Prav tako smo izvedli anketo med prebivalci občine Šentjur in pridobljene podatke obdelali glede na spol, starost, izobrazbo, kraj prebivališča, itd.

1.2 CILJI

Cilji diplomskega dela so:

- opisati projekt Remedisanus in prikazati, kako se je izvedel;
- primerjati zakonodajo v Sloveniji in na Hrvaškem;
- opisati primere dobre prakse reševanja problematike divjih odlagališč v Sloveniji (O istimo Slovenijo v enem dnevu) in v tujini;
- analizirati stanje divjih odlagališč na primeru občine Šentjur in izdelati prednostni seznam;
- s pomočjo anket pridobiti podatke o ozaveščenosti prebivalcev iz občine Šentjur, ki so bili vključeni v projekt, glede divjih odlagališč in analizirati odgovore.

1.3 METODE DELA

Metode, ki smo jih uporabili v diplomskem delu, so:

- **pregled literature** (poizvedba po domači in svetovni literaturi, pregled slovenske in hrvaške zakonodaje...);
- **primerjava slovenske in hrvaške zakonodaje**;
- **analiza stanja divjih odlagališč glede na projekt Remedisanus** (pregled baz podatkov o evidentiranih divjih odlagališčih na območju projekta, definiranje kriterijev za izbor saniranih divjih odlagališč, definiranje stopnje ogroženosti, izbor lokacij divjih odlagališč za sanacijo);
- **izvedba ankete** (priprava anketnega vprašalnika, izvedba, obdelava podatkov).

1.4 DIVJA ODLAGALIŠ A

Divje odlagališ e je odlagališ e, kjer se odpadki nalagajo nenadzorovano, nelegalno, na lokaciji, ki ni za to predvidena niti ni za to ustrezno pripravljena (Polšak 2010, str. 20).

V nalogi uporabljamo izraz divja odlagališ a, eprav se v literaturi pojavljajo tudi izrazi, kot je rno odlagališ e, nedovoljeno odlagališ e, nelegalno odlagališ e in neurejeno odlagališ e (Smrekar 2007, str 11).

Slika 1: Divje odlagališ e v Šentvidu (Zaključno poročilo... 2012)

1.4.1 Problematika divjih odlagališ

Divja odlagališ a predstavljajo obremenitev okolja, ker vplivajo na vegetacijo, živalstvo, prst, vodo in zrak (Slika 1). Onesnaženje pride do voda preko izcednih voda, ki so, odvisno od vrste in koli ine odpadkov, razli no organsko ali kemi no onesnažene. Medtem ko se organsko onesnaženje isti v odvisnosti od asa in sestave vodonosnika, se kemi no onesnažene vode s asoma prakti no ne o istijo. S ponikanjem izcednih voda neposredno v zemljo se onesnažuje tudi prst, ki onesnaženje zadržuje.

Za zrak so lahko nevarni že odpadki sami (npr. industrijski odpadki), do onesnaženja zraka pa lahko pride tudi s sežiganjem odpadkov. Taka onesnaženja so navadno lokalna in lahko vplivajo na vegetacijo. Neurejena odlagališ a z ostanki hrane so tudi potencialni prenosnik bolezni (npr. stekline) z divjih na doma e živali (Klin ar idr. 2012).

Glavni vzroki ilegalnega odlaganja odpadkov so: popolna odsotnost zbiranja in odstranjevanja komunalnih ter drugih odpadkov, nekakovostno zbiranje in odstranjevanje odpadkov ter nepou enost in nekulturnost ljudi. V preteklosti so bili glavni vzrok nepravilnega odlaganja odpadkov redki ali neredni odvoz gospodinjskih odpadkov, redko odstranjevanje gradbenega materiala in kosovnih odpadkov, slaba propagandno-preventivna dejavnost ipd. Danes je odstranjevanje komunalnih in kosovnih odpadkov dobro organizirano. Komunalni odvoz odpadkov se pla uje, za redni odvoz pa skrbijo javne komunalne službe ali pooblaš enci za zbiranje. Za posebne odpadke (npr. gradbeni material) je potrebno odvoz in deponiranje posebno pla ati, zato so te vrste odpadkov ve kratno nelegalno odložene. Divja odlagališ a odpadkov so posledica nekulture, nepoštenosti in nepou enosti ljudi (Kisovec 2007, str. 53).

Ocenjeno je, da bi naj bilo na svetu okoli 98×10^6 ton nelegalno odvrženih odpadkov (Hanfmann 2005). Problem naraš a in postaja vedno ve ji, tudi v Evropi, saj mnoge družbe,

ki se ukvarjajo z zbiranjem in predelavo odpadkov, le-te namesto v predelavo pošiljajo v države v razvoju, kjer končajo na ilegalnih odlagališih. Europol je identificiral povečano ilegalno pošiljanje smeti v države v razvoju, kar pripisujejo ekonomski rasti in globalizaciji (Medmrežje 8).

V Sloveniji naj bi bilo v devetdesetih letih po ocenah od 50.000 do 60.000 neurejenih odlagališ odpadkov (Šebenik 1994).

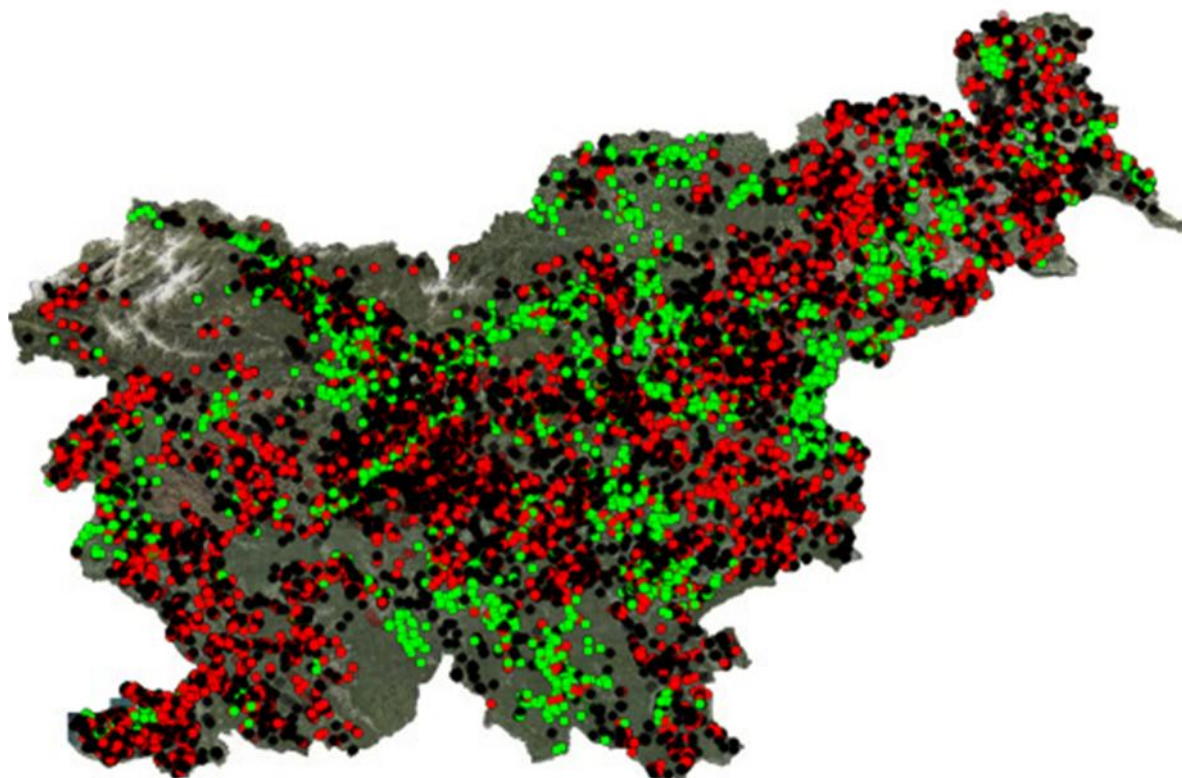
1.4.2 Reševanje problematike divjih odlagališ v Sloveniji in tujini

Prav imajo države zakonodajo s področja odlaganja odpadkov urejeno, se problem divjih odlagališ povečuje in postaja vedno večji problem. Zato po svetu delujejo številne organizacije, društva in posamezniki, ki poskušajo narediti razliko in omejiti divja odlagališča, prav je ugotoviti, da je učinkovitost takšnih akcij težko oceniti. V Ameriki je organizacija Prijatelji poti (Friends of the Trail) v osmih letih v zvezni državi Washington v Združenih državah Amerike odstranila preko 900 ton smeti (Rea 2005). V Angliji je okoljska agencija ustanovila poseben oddelek (Illegal Waste Site Task Force), ki prihaja na sled ljudem in organizacijam, ki ustvarjajo dobiček z nelegalnim odlaganjem odpadkov (Medmrežje 9).

Leta 2008 so v Estoniji izvedli istilno akcijo »Let's do it 2008«. Posamezniki so s pomočjo mobilnih telefonov in GPS naprav locirali 3000 divjih odlagališ. 3. 5. 2008 je 50.000 ljudi, kar predstavlja 3,8 % celotne populacije, ta divja odlagališča omejilo (Hanfmann 2005).

Uspeh istilne akcije v Estoniji je spodbudil slovensko društvo Ekologi brez meja, da so 2010 organizirali medijsko zelo odmevno istilno akcijo O istimo Slovenijo v enem dnevu. Pred akcijo so organizirali popis divjih odlagališ, v katerega so jih vpisali 11.745. Trend kaže na upadanje števila divjih odlagališ. Glede na dejstvo, da se je zadnja leta organiziran odvoz odpadkov izpopolnil, bi lahko pričakovali, da bi se število divjih odlagališ še bolj zmanjšalo. Popisu divjih odlagališ je 17. 4. 2010 sledila akcija, na kateri je sodelovalo 270.000 prostovoljcev, ki so s 7.000 odlagališ odstranili kar 70.000 m² odpadkov (okoli 15 tisoč ton), med njimi največ komunalnih (Petrovi 2010). Akcija se je izkazala za zelo uspešno in učinkovito, bila je tudi zelo odmevna in bila dobro sprejeta tako v javnosti kot med različnimi organizacijami ter državnimi institucijami. Kljub izredni uspešnosti projekta pa Smrekar (2010) pravi, da se tovrstne akcije ne smejo ponavljati, saj bi moral biti sistem zastavljen tako, da takšne akcije ne bi bile potrebne.

Aktivnosti so nadaljevali v letu 2011, ko je bil njihov glavni cilj registracija divjih odlagališ (Slika 2) in v letu 2012, ko so akcijo O istimo Slovenijo v enem dnevu ponovili (Medmrežje 5).

Slika 2: Digitalni register divjih odlagališč v Sloveniji, 2010 (vir: Medmrežje 5)

2 PRIMERJAVA SLOVENSKE IN HRVAŠKE ZAKONODAJE NA PODROJU PROBLEMATIKE DIVJIH ODLAGALIŠ

Slovenija je od leta 2004 polnopravna članica Evropske unije, s čimer je prevzela tudi pravni red EU. Enako je tudi Hrvaška podpisnica vseh mednarodnih predpisov in določil s področja varstva narave. Hrvaška je pristopila tudi h kandidaturi za polnopravno članstvo v Evropski uniji, kar jo zavezuje k sprejetju vseh evropskih predpisov in pravnega reda, tudi glede reševanja problematike divjih odlagališ. Cilj je uskladiti domačo zakonodajo z ratificiranimi mednarodnimi dogovori in z zakonodajo Evropske skupnosti ter uresničiti številne projekte, ki so obvezujoči za članice in pristopnice (Kapš 2006).

Hrvaške strateške usmeritve ravnanja z odpadki še niso v celoti usklajene s strategijo EU, vendar se stanje izboljšuje (Klinar idr. 2011, str. 10).

Problematika divjih odlagališ se zakonodajno dotika predvsem dveh področij: varovanja podzemne vode in ravnanja z odpadki.

2.1 VAROVANJE PODZEMNE VODE

V EU je varovanje voda določeno z **Okvirno direktivo o vodah**, sprejeto leta 2000 v Evropskem parlamentu in v Svetu ministrov Evropske unije (Direktiva evropskega...2000). Direktiva določa pravni okvir za varovanje in ohranjanje istih voda po vsej Evropi ter za zagotavljanje njihove dolgoročne in trajnostne rabe. Uvaja inovativnost pri upravljanju voda, ki temelji na povodjih kot naravnih geografskih in hidroloških enotah. Direktiva obravnava celinske površinske vode, somornice, obalno morje in podzemne vode.

Namen direktive o vodah je uveljaviti skupen evropski okvir za zavarovanje voda z namenom:

- preprečevanja slabšanja in izboljšanje stanja ekosistemov, navezanih na vodo;
- pospeševanja sonaravne rabe voda, ki sloni na dolgoročnem varovanju razpoložljivih vodnih virov;
- zmanjšanja škodljivega varovanja voda (Lanz, Scheuer 2001).

Upoštevanje sonaravnega razvojnega načela temelji na zadovoljevanju družbenih potreb po vodi v najširšem pomenu, kar pomeni usklajeno, celovito in sonaravno rabo v ožjem (preskrba z vodo, odvajanje in čiščenje odpadnih voda, urejanje in ohranjanje odtočnega režima) in širšem pomenu v povezavi z drugimi dejavnostmi, tudi s kmetijstvom (Smrekar 2007, str 12).

Krovni zakon s področja voda v Sloveniji je **Zakon o vodah** (Ur. l. RS št. 67/2002 z dopolnitvami), ki je usklajen z evropsko Okvirno direktivo o vodah. Zakon o vodah navaja, da je »cilj upravljanja z vodami ter vodnimi in priobalnimi zemljišči doseganje dobrega stanja voda in drugih z vodami povezanih ekosistemov, zagotavljanje varstva pred škodljivim delovanjem voda, ohranjanje in uravnavanje vodnih količin in spodbujanje trajnostne rabe voda, ki omogoča različne vrste rabe voda ob upoštevanju dolgoročnega varstva razpoložljivih vodnih virov in njihove kakovosti.«

Znotraj zakona o vodah sta pri problematiki divjih odlagališ pomembna zlasti 74. in 76. člen, ki govorita o vodovarstvenih območjih. Tako 74. člen med drugim govori o zavarovanju vodnih teles: »pred onesnaževanjem ali drugimi vrstami obremenjevanja, ki bi lahko vplivalo na zdravstveno ustreznost voda ali na njeno količino, vlada določa vodovarstveno območje.« 75. člen opredeljuje vodovarstveni režim in določa omejitve in prepovedi na območju, ki bi lahko ogrozilo vodni vir (Zakon o...2002).

Sprejetje Zakona o vodah je prineslo tudi spremembe tudi v zašiti vodnih virov, kar je danes tudi ena od pomembnih nalog **Nacionalnega programa varstva okolja** (Ur. l. RS št. 2/2006 z dopolnitvami). Je del celostnega gospodarjenja z vodami, katerega temelj je ohranjanje naravnih procesov, ki koristijo loveku, usmerjanje lovekovih dejavnosti na območja, kjer je vpliv na vode manjši in izvajanje zašitnih ukrepov, med katere uvrščamo tudi vzpostavljanje varstvenih režimov.

Pravilnik o pitni vodi (Ur. l. RS 19/2004 z dopolnitvami) postavlja zahteve, ki jih mora izpolnjevati pitna voda z namenom varovanja zdravja ljudi pred škodljivimi učinki zaradi kakršnegakoli onesnaženja pitne vode. **Uredba o standardih kakovosti podzemne vode** (Ur. l. RS 2005 z dopolnitvami) določa kemijske lastnosti, standarde kakovosti, na ino ugotavljanja kemijskega stanja, merila za dobro in slabo kemijsko stanje, merila za vrednotenje dolgoročnih trendov onesnaženosti podzemne vode in merila za obremenjenost vodnega telesa podzemne vode, ko je treba za eti izvajati ukrepe za preprečevanje in omejevanje vnosa onesnaževal v podzemno vodo.

Na Hrvaškem so leta 2009 sprejeli **Zakon o vodama** (Narodne novine 153/09, 63/11, 130/11), ki ureja pravni status voda in vodnih dobrin. Zakon je bil dvakrat dopolnjen in ureja pravni status voda, vodnih dobrin in ostale zadeve, ki se tičejo voda. Govori tudi o zašiti voda pred onesnaženjem. Znotraj zakona o vodah sta pri problematiki divjih odlagališ pomembna zlasti 40. in 41. člen, ki govorita o vodovarstvenih območjih.

Kakovost pitne vode na Hrvaškem ureja **Pravilnik o zdravstveni ispravnosti vode za pitje** (Narodne novine 117/03, 130/03, 48/04), skupaj s **Pravilnikom o stolnim vodama** (Narodne novine 46/07, 155/08) in **Pravilnikom o prirodnim mineralnim i prirodnim izvorskim vodama** (Narodne novine 46/07, 55/11).

2.2 RAVNANJE Z ODPADKI

Krovni zakon, ki ureja ravnanje z odpadki, je **Zakon o varstvu okolja** (Ur. l. RS 2004 z dopolnitvami), ki je prevzel vse pomembnejše rešitve, uveljavljene v mednarodnih aktih in pravu razvitih držav. Zakon o varstvu okolja določa, da je poseg v okolje vsako trajno ali začasno lovekovo dejanje oziroma opustitev ravnanja, ki s svojim vplivom lahko ogrozi ali ogroža zdravje oziroma okolje in povzroči njegovo umetno spremembo, obremenitev ali ovira njegove naravne spremembe. Med posege v okolje sodijo tudi posegi v prostor. Zakon o varstvu okolja odpadkom namenja odpadkom veliko pozornost. S sprejetjem cele vrste podzakonskih predpisov predvideva tudi ustrezen način in ravnanja z njimi.

Glavni predpis, ki okvirno ureja način in ravnanja z odpadki, je **Uredba o odpadkih** (103/2011). Določa in uvaja evropski klasifikacijski seznam odpadkov in nevarnih odpadkov ter obvezna ravnanja z njimi in druge pogoje za zbiranje, prevažanje, predelavo in odstranjevanje odpadkov.

Potrebno je omeniti tudi **Uredbo o odlaganju odpadkov na odlagališih** (61/2011), kjer je v 4. členu posebej poudarjeno, da je odpadke prepovedano odlagati na mestih in območjih, ki niso opredeljena kot odlagališča.

Področje ravnanja z odpadki spada v resor varstva okolja, zato je največje pristojnosti inšpekcijskega nadzora dano Inšpektoratu Republike Slovenije za okolje in prostor. Inšpektorji imajo pravico znanim kršiteljem predpisov odrediti predpisano ravnanje z odpadki oziroma obveznosti, ki se nanašajo na ravnanje z odpadki. Če storilec ni znan, v primeru nevarnih odpadkov primer preide v obravnavo mestnega inšpektorata. Ta ravna skladno z **Odlokom o ravnanju s komunalnimi odpadki v Občini Šentjur pri Celju** (Ur. l. RS, 1998), kjer je v 32. členu določeno, da » Če storilca ni možno ugotoviti, odstrani odpadke lastnik zemljišča na zahtevo in v roku, ki ga določi inšpekcijski organ.«

Krovni zakon, ki na Hrvaškem ureja splošne zadeve podroja varstva okolja in na ta način in indirektno tudi področje odpadkov, je **Zakon o zaščiti okolja** (Narodne novine 82/94, 128/99). Okvirni oziroma osnovni predpis, ki ureja področje odpadkov, je Zakon o ravnanju z odpadki. Podobno kot v Sloveniji, ga dopolnjujejo skupine predpisov, vendar za razliko od Slovenije predpise ne dopolnjujejo operativni programi, ampak samo osnovni strateški dokument (Klinar idr. 2011, str. 11).

Temeljni dokument, ki ureja področje odpadkov na Hrvaškem, je **Zakon o odpadku** (Narodne novine 178/04, 153/05, 111/06, 60/08). S tem zakonom se ureja načrtovanje in gospodarjenja z odpadki: načela in cilji gospodarjenja, planski dokumenti, naloge in odgovornosti v zvezi z gospodarjenjem z odpadki, stroški, informacijski sistem, določila za tiste, ki ravnaajo z odpadki, prekomejni promet z odpadki, koncesije in nadzor nad gospodarjenjem z odpadki (Klinar idr. 2011, str. 11).

Potrebno je omeniti tudi **Pravilnik o vrstama otpada** (Narodne novine 27/96), ki določa vrste odpadkov, načina ravnanja s posamezno vrsto odpadkov in načina podajanja podatkov o ravnanju z različnimi vrstami odpadkov.

Uredba o uvjetima za postopanje s opasnim otpadom (Narodne novine 32/98) določa tehnično-tehnološko opremljenost območij in prostorov za skladiščenje, predelavo in odlaganje nevarnih odpadkov ter potrebno posebno opremo za ravnanje z nevarnimi odpadki. Določa ena je tudi raven poklicne kvalifikacije zaposlenih, ki se ukvarjajo z odstranjevanjem nevarnih odpadkov (Klinar idr. 2011, str. 12).

Kategorije, vrste in klasifikacijo odpadkov določa **Uredba o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada i listom opasnog otpada** (Narodne novine 50/05, 39/09).

3 PROJEKT REMEDISANUS

3.1 OPIS PROJEKTA

ezmejno podro je ob reki Kolpi na hrvaški strani geografsko pokriva podro je Krapinsko-zagorske in Zagrebške županije ter na slovenski strani območje je ob in Brežice, Šentjurja in Sevnice. Celotno podro je, ki je pretežno ruralnega značaja, je zaznamovano z bogatimi ohranjenimi naravnimi viri in kulturno dediščino in kot takšno predstavlja izredno atraktivno turistično točko. Vendar ezmejno območje ne povezujejo le priložnosti, temveč tudi problemi, ki so vezani na socialni in gospodarski razvoj. Enega pomembnejših predstavljajo divja odlagališča (Medmrežje 1).

Vsi projektni partnerji se dobro zavedajo resnosti situacije, zdravstvenega tveganja za prebivalce kot tudi ekološke nevarnosti in grožnje za ohranjanje naravne dediščine. Pristojne institucije na obeh straneh meje so zato že naredile prve korake pri reševanju problematike divjih odlagališč. Tako je v letu 2010 nastala pobuda, da se to območje poveže in skupaj prijavi projekt na razpis IPA Slovenija-Hrvaška 2007-2013 z naslovom Izboljšanje kvalitete življenja prebivalcev in ohranjanje bioraznovernosti s sanacijo in remediacijo onesnaženih lokacij – Remedisanus.

Cilji projekta, ki je trajal od 1. 4. 2011 do 31. 11. 2012 so bili:

- sanacija in remediacija divjih odlagališč in uvedba preprek evalnih ukrepov za nastajanje novih;
- krepitev zavesti mladih o pomenu ohranjanja okolja in sortiranju odpadkov;
- krepitev zavesti prebivalcev ezmejnega območja o pomenu ohranjanja okolja, preprek evanju onesnaženja kot prispevku k zaščiti zdravja in izogibanja nastajanja škode za okolje;
- spodbujanje ezmejnih izmenjav izkušenj na področju ohranjanja okolja in preprek evanja nastajanja novih rnih odlagališč z uporabo interaktivne spletne platforme;
- spodbujanje mreženja javnih institucij s področja ohranjanja okolja na ezmejnem območju.

Ker je slovenska stran pri sami izvedbi reševanja problematike divjih odlagališč v prednosti, je lahko s svojimi izkušnjami in znanjem pripomogla k zastavljenim ciljem projekta tudi pri hrvaških partnerjih, s skupnim ciljem: prispevati k povečanju kvalitete življenja in ohranjanju naravnih virov. Projektni partnerji bodo tudi po zaključeni sanaciji obstoječih odlagališč, zavedajo se prednosti in potrebe medsebojnega sodelovanja, v prihodnosti razvijali koordinirani pristop za preventivne ukrepe na področju rnih odlagališč (Medmrežje 1).

3.2 OPIS PARTNERJEV

Projektni partnerji na projektu so bili:

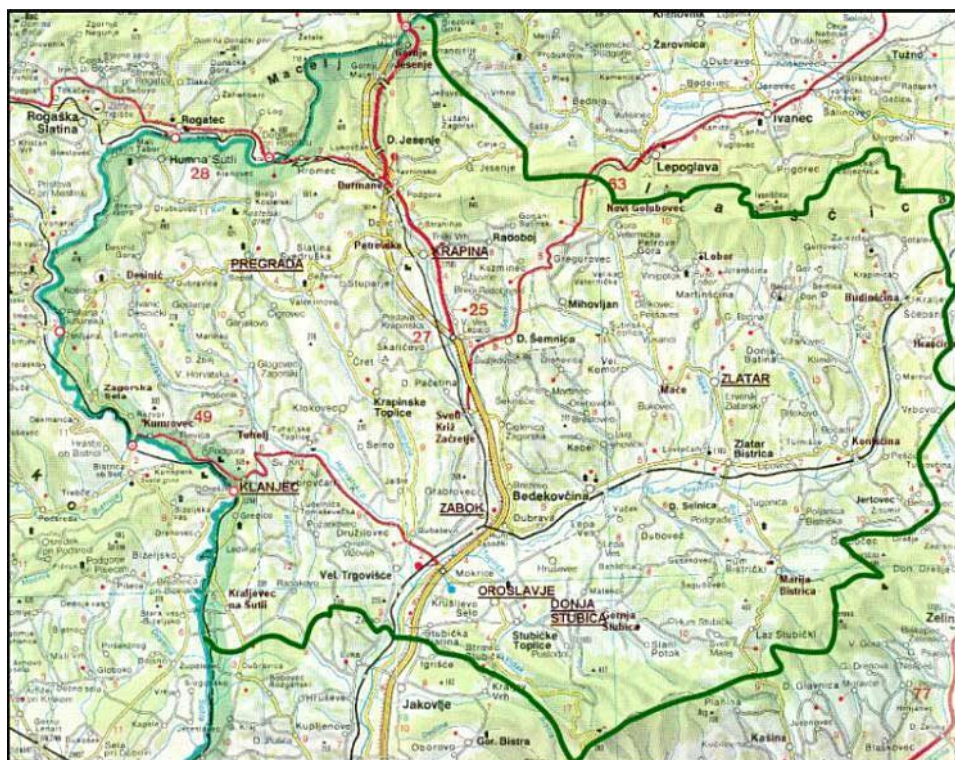
- vodilni partner: Krapinsko-zagorska županija (HR),
- Zagorska razvojna agencija (HR),
- mesto Zaprešič (HR),
- občina Brežice (SLO),
- občina Sevnica (SLO),
- Inštitut za okolje in prostor (SLO).

3.2.1 Krapinsko-zagorska županija

Krapinsko-zagorska županija leži v SV delu Hrvaške (Slika 3). Na zahodu meji na Slovenijo z reko Sotlo. Po površini je ena od manjših županij (1224,22 km²), a je med najgosteje naseljenimi (84 prebivalcev/km²). Županijo sestavlja 25 občin in 7 mest. Po podatkih iz leta 2001 na področju županije živi 142.432 ljudi (Izboljšanje kvalitete...2011, str. 17).

Krapinsko-zagorska županija je pretežno kmetijsko področje, z mesti, ki imajo pretežno podeželski značaj. Na urbaniziranih področjih živi okoli 24 % vseh prebivalcev županije. Sedež Krapinsko-zagorske županije je mesto Krapina, ki ima 4647 prebivalcev.

Po oceni se na območju Krapinsko-zagorske županije nahajajo 22 odlagališč odpadkov na površini 22 hektarjev, največkrat ob cestah, vodotokih in gozdovih. Med odpadki prevladujejo komunalni odpadki in kosovni odpadki (stari avtomobili, postelje, ogrinja, pralnih strojev, hladilnikov), ostanki gradbenega materiala ter drugi odpadki. Krapinsko-zagorska županija že nekaj let na območju namenska sredstva za sanacijo divjih odlagališč odpadkov, vendar še nima sistemskih ukrepov za preprečevanje nastajanja novih odlagališč odpadka (prav tam, str. 31).

Slika 3: Krapinsko-zagorska županija (vir: Medmrežje 1, 2013)

3.2.2 Zagorska razvojna agencija d.o.o. – ZARA d.o.o.

Zagorsko razvojno agencijo d.o.o. je leta 2006 ustanovila Krapinsko-zagorska županija. ZARA d.o.o. deluje na področju Krapinsko-zagorske županije in njene glavne dejavnosti so usmerjene v sektor podjetništva, podeželskega in regionalnega razvoja, turizma ter izvajanja projektov v okviru strukturnih skladov EU. V aktivnostih tesno sodelujejo z regionalnimi in lokalnimi oblastmi, podpornimi institucijami, civilnimi društvi ter privatnimi in javnimi podjetji (Izboljšanje kvalitete ...2011, str 27).

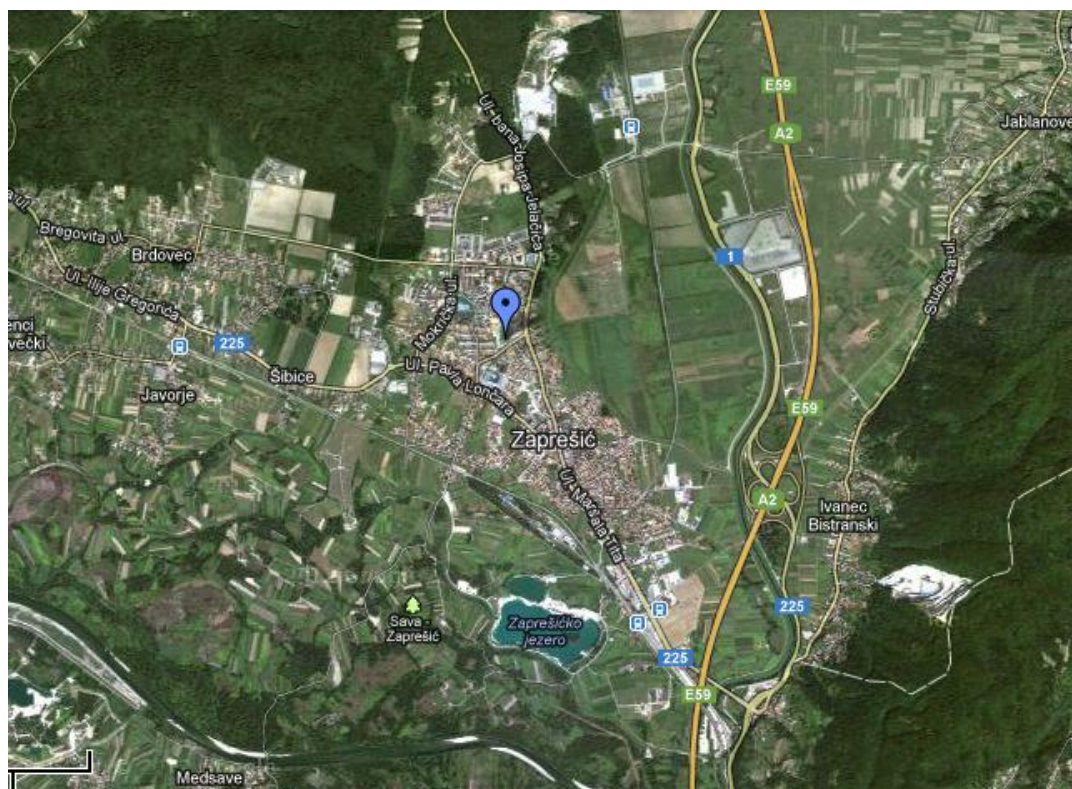
ZARA d.o.o. je podporna institucija za razvoj obrti malega in srednjega podjetništva. Usmerjena je k ugotavljanju razvojnih priložnosti, vodenju projektov in razvojnih programov. Ukvarja se tudi s promocijo Krapinsko-zagorske županije. ZARA d.o.o. nudi podjetnikom storitve spremljanja razpisov za sofinanciranje projektov razpisanih s strani Republike

Hrvaške, strukturnih skladov Republike Hrvaške in predpristopnih skladov EU. Ima svetovalno vlogo pomoči v vseh fazah poslovnega razvoja in rasti. Enotna javna samouprava zagotavlja storitve informativnega značaja, ukvarja se s pridobivanjem tujih investitorjev in nudi storitve info – točke o finančnem trgu (prav tam, str. 27).

3.2.3 Mesto Zaprešić

Mesto Zaprešić je mesto v osrednjem delu Hrvaške in spada v Zagrebško županijo. Kot del Zagrebške makroregije leži na zahodnem robu panonskega področja. Glede na popis iz leta 2001 v mestu živi 23.125 prebivalcev (Medmrežje 2).

Na območju Zaprešića se divja odlagališča v največji meri nahajajo ob cesti in v gozdovih. Najpogosteje se na teh deponijah nahajajo kosovni komunalni odpadki, ostanki gradbenega materiala in drugi odpadki. Od leta 2010 je uveden nov način odvoza odpadkov iz gospodinjstev glede na njihov volumen. Uveden je odvoz kosovnega materiala in rušenja proti plačilu, tako da lahko v naslednjem obdobju pričakujemo povečanje števila divjih odlagališč (Medmrežje 2).

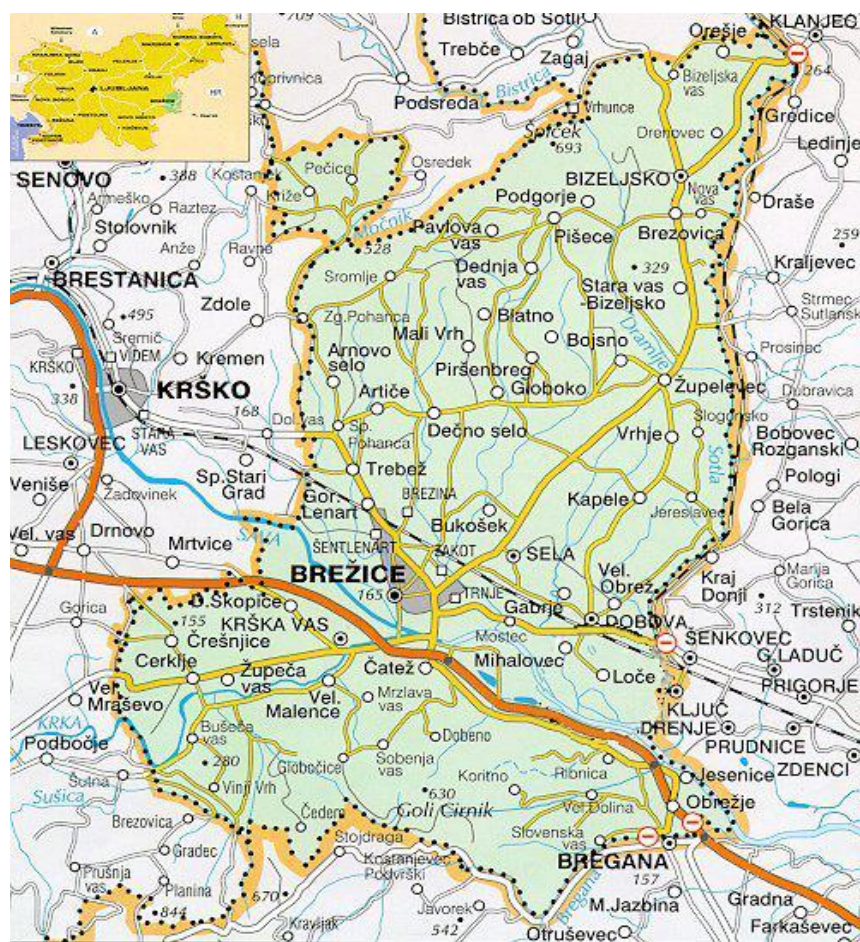

Slika 4: Mesto Zaprešić (vir: Medmrežje 10, 2013)

3.2.4 Ob ina Brežice

Ob ina Brežice se razprostira na 268 km² površja in leži ob reki Krki in Savi (Slika 5). Spada med ve je ob ine, saj ima po zadnjem popisu 24.473 prebivalcev, ki živijo v 109 naseljih oziroma v 20 krajevnih skupnostih. Ima zelo pomembno geostrateško lego. Tu poteka pomembna cestna in železniška povezava. Tudi meja je pomemben dejavnik, ki predstavlja desetino vse meje s sosednjo državo Hrvaško (Izboljšanje kvalitete ...2011).

Ob ina Brežice vodi register divjih odlagališč na podlagi prijav ob ankih in ob anov, kot tudi z izvajanjem nadzora skozi redno dejavnost obinske komunalne službe. Ne izvaja sistematičnega pregledovanja saniranih odlagališč oziroma celostnega področja s ciljem registracije vseh ali novonastalih divjih odlagališč. V letu 2010 se je ob ina aktivno vključila v vseslovensko akcijo »O istimo Slovenijo v enem dnevu«. Z akcijo je ob ina zbrala približno 163.800 kg odpadkov divjih odlagališč. Ravno tako je v projektu z nosilci akcije, predvsem Geodetskim inštitutom Slovenije in prostovoljci na terenu, preverila in potrdila divja odlagališča na podlagi ogleda posnetkov iz zraka. Tako je evidentiranih 50 divjih odlagališč, od tega 40 s nevarnimi odpadki, skupno pa 751 m³ odpadkov na divjih odlagališčih (Izboljšanje kvalitete ...2011, str. 31).

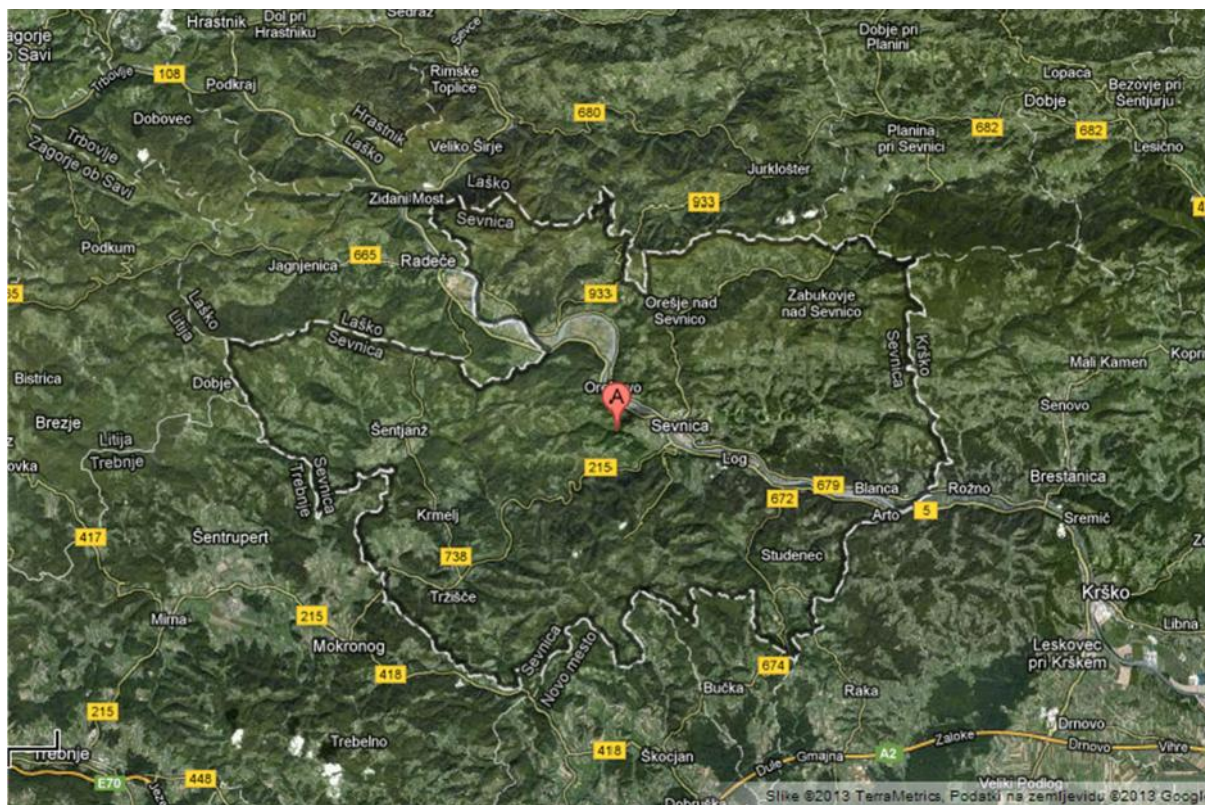

Slika 5: Ob ina Brežice (vir: Medmrežje 11, 2013)

3.2.5 Ob ina Sevnica

Ob ina Sevnica je s svojimi desetimi krajevnimi skupnostmi na površini 272 km² in z 18.810 prebivalci del Posavja (slika 6).

Na območju ob ine Sevnica divja odlagališča ogrožajo vire pitne vode. Na večini zaznanih divjih odlagališč je predvideno težje odstranjevanje odloženih odpadkov. Potrebno bo urediti poti za odvoz materiala ter zagotoviti odvoz in natovarjanje materiala na ustreznega vozila. Na odlagališčih odpadkov v naravi so odložene različne vrste odpadkov: nevarni odpadki, stara vozila, gradbeni material, azbestni odpadki, gume, idr. Pri organizaciji čiščenja bo potrebno posebno skrb nameniti upravljanju z nevarnimi odpadki (Izboljšanje kvalitete ...2011, str. 30).

Slika 6: Ob ina Sevnica (vir: Medmrežje 12, 2013)

3.2.6 Inštitut za okolje in prostor

Inštitut za okolje in prostor je ena redkih raziskovalnih institucij v Savinjski statistični regiji. Pomembno vlogo ima predvsem na področju izvajanja regijskih projektov in vzgoje kadrov. Na ta način tudi krepi osnovni razvojni kapital regije.

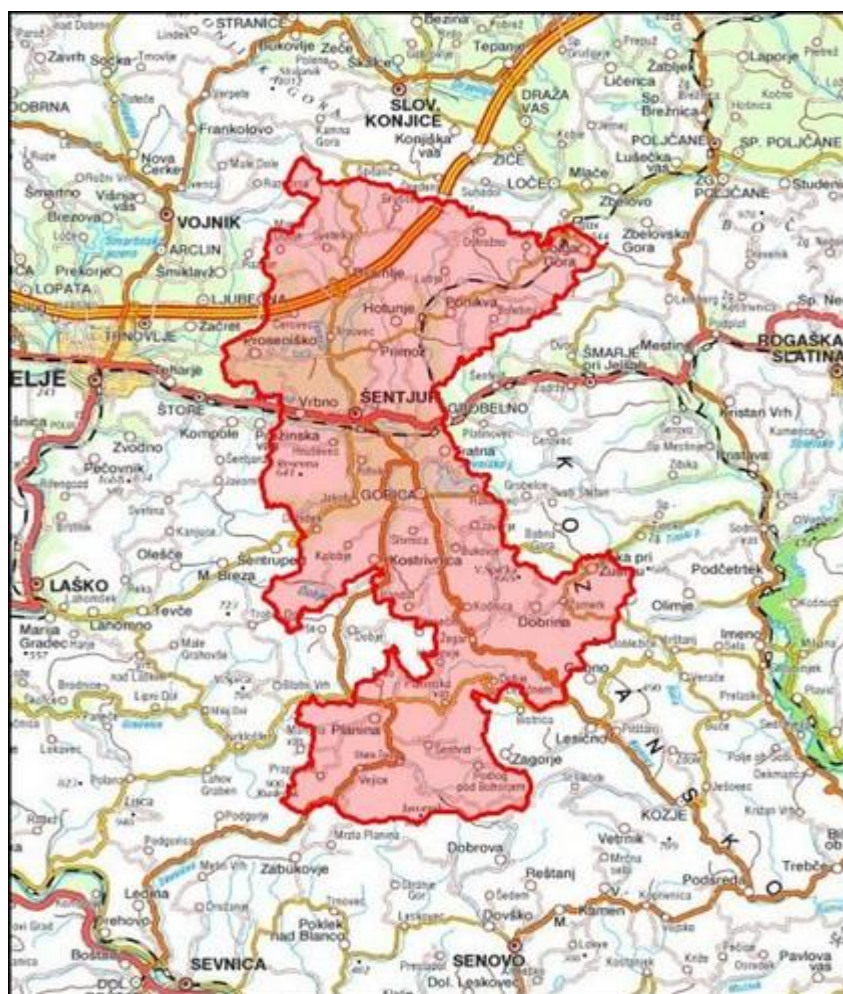
Temeljna dejavnost zavoda je opravljanje organizacijskih, strokovnih, razvojnih, raziskovalnih, koordinacijskih, izobraževalnih in drugih nalog na področju okolja in prostora. Glavno delo inštituta se bazira na izvajanju okoljskih projektov, ki rešujejo problematiko odpadkov in sanacijo industrijskega onesnaževanja. Izvajanje programa in projektov ima tudi zakonske podlage.

Soustanovitelj inštituta je občina Šentjur, zato sta sodelovanje in dejavnost inštituta v projektu Remedisanus vezana na občino Šentjur (Medmrežje 3).

3.2.7 Ob ina Šentjur

Ob ina Šentjur sodi med ve je slovenske ob ine, saj meri 222 km² in po površini zavzema 1,1 % slovenske površine (Slika 11). Ob popisu leta 2008 je v ob ini živel 18.787 prebivalcev (0,9 % slovenskega prebivalstva). Zahodni in severni del ob ine spadata v Celjsko kotlino, medtem ko jugovzhodni del ob ine predstavlja Kozjansko (Dolgoro ni razvojni ..., 2005). Ob ina Šentjur je razdeljena na 13 krajevnih skupnosti: Šentjur (mesto), Šentjur-Rifnik, Planina pri Sevnici, Prevorje, Kalobje, Loka pri Žusmu, Ponikva, Dramlje, Slivnica pri Celju, Dolga Gora, Grobelno, Vrbeno-Podgrad in Blagovna (Ob ina Šentjur 2009). V ob ini Šentjur ravnanje s komunalnimi odpadki ureja Odlok o ravnanju s komunalnimi odpadki v Ob ini Šentjur pri Celju (Ur. l. RS 1998). Z odlokom so se dolo ile vrste komunalnih odpadkov, njihovo zbiranje, odlaganje, na in obra una ravnanja ter nadzor nad izvajanjem odloka.

Ob ina Šentjur odpadke odvaž a v Regionalni center za ravnanje z odpadki – RCERO Celje. To je projekt 24 ob in Savinjske regije, ki je za el redno obratovati leta 2009. Gre za prvi projekt celovitega ravnanja z odpadki v Sloveniji in vklju uje zbiranje in predelavo odpadkov skupno 210.000 prebivalcev. RCERO Celje sestavljata dve fazi. V okviru prve faze so zgrajeni naslednji objekti: kompostarna za biorazgradljive odpadke, sortirnica lo eno zbranih frakcij, demontaža kosovnih odpadkov, odlagališ e preostanka odpadkov, upravni objekt, avtopalnica in druga potrebna infrastruktura. Drugo fazo RCERO Celje predstavljata objekt za mehansko-biološko obdelavo odpadkov in Toplarna Celje (RCERO Celje, 2009).

Slika 7: Ob ina Šentjur (vir: Medmrežje 12, 2013).

3.3 AKTIVNOSTI NA PROJEKTU

3.3.1 Promocijske aktivnosti

Postavitev interaktivne platforme

Na začetku projekta je bila postavljena spletna stran projekta www.remedisanus.eu (Slika 7). Stran vsebuje novice o aktualnem dogajanju v zvezi s projektom, informacije o samem projektu ter podatke in spletne povezave o projektnih partnerjih. Del spletne strani je tudi spletni kalkulator, s katerim je možno določiti prioriteto liste sanacije divjih odlagališč (Medmrežje 4).

Slika 8: Spletna stran projekta (vir: Medmrežje 1)

Izdelava promocijskega materiala

Vsak projektni partner je za svoje območje pripravil promocijski material. Namen je bil obvestiti in seznaniti javnost s samim projektom in z aktivnostmi, ki so potekale v okviru projekta. V okviru projekta se je natisnilo in razdelilo 110.000 kosov promocijskega materiala (Izboljšanje kvalitete ...2011, str 46).

Koši

V okviru projekta se je kupilo in v vrtce postavilo 49 košev za ločeno zbiranje odpadkov (5 ob in na Sevnica, 6 mesto Zaprešič, 18 Krapinsko-zagorska županija, 10 ob in na Brežice, 10 ob in na Šentjur).

3.3.2 Izobraževalne dejavnosti

Izobraževalni film o sanaciji odlagališč

Z namenom vključiti evanjska odlagališča v pouk osnovnih šol pri temah varstva okolja je Krapinsko-zagorska županija izdelala film o sanaciji enega od divjih odlagališč. Film je v slovenščini in hrvaščini.

Delavnice za predšolske otroke

V vrtcih je bilo izvedeno 39 delavnic (10 ob in na Brežice, 4 ob in na Sevnica, 5 mesto Zaprešič, 10 Krapinsko-zagorska županija, 10 ob in na Šentjur) z naslovom »Možnost ponovne uporabe odpadnih materialov za izdelavo igr«. «.

Delavnice na osnovni šoli Frana Malgaja v Šentjurju

V osnovnih šolah je bilo v okviru izobraževanja uence osnovnih šol o sortiranju odpadkov izvedenih 43 izvedenih izobraževanj (8 ob ina Brežice, 7 ob ina Sevnica, 20 Krapinsko-zagorska županija, 8 ob ina Šentjur). V ob ini Šentjur so delavnice za uence 6., 7., 8. in 9. razredov potekale v angleškem jeziku (Slika 8).

Slika 9: Delavnica na osnovni šoli Frana Malgaja (vir: Grabner, 2011)

Študijski obisk

Inštitut za okolje in prostor je za projektne partnerje organiziral ogled in predstavitev USE-REUSE centra v Rogaški Slatini. V centru se ukvarjajo s prevzemom rabljene opreme (pohištvo, gospodinjska oprema, oprema za šport in prosti as), s procesi diagnostike, popravili in obnovo z namenom zagotovitve ponovne uporabe.

Javna tribuna

Inštitut za okolje in prostor je v ob ini Šentjur za projektne partnerje in javnost organiziral javno tribuno z naslovom »Najprej poginejo ebele, nato umrejo ljudje«.

3.3.3 Sanacija divjih odlagališ

Evidenca divjih odlagališ

Vsi partnerji so za svoje podro je izdelali evidenco rnih odlagališ in jih kategorizirali glede na lego, dostop, površino, prostornino in sestavo odpadkov. Evidenca je bila podlaga za izbor divjih odlagališ za sanacijo. Združena evidenca služi kot baza podatkov o divjih odlagališ ih za celotno podro je.

Kriteriji in spletni kalkulator

Divja odlagališ a so na podlagi spodaj navedenih kriterijev uvrstili na prednostno listo za sanacijo le-teh. Ti kriteriji so:

- dolo itev ekonomskih kriterijev vrednotenja nelegalnega odlaganja odpadkov;
- opredelitev prostorskih okoljevarstvenih kriterijev nelegalnih odlagališ odpadkov;
- opredelitev socioloških kriterijev rnih (nedovoljenih) odlagališ odpadkov.

S pomo jo kriterijev je bil izdelan spletni kalkulator (<http://www.fk.uni-mb.si:82/>).

Sanacija divjih odlagališ

V okviru projekta Remedisanus je bilo na obmo ju projekta saniranih 60 divjih odlagališ , od tega 30 na slovenski in 30 na hrvaški strani. Na vseh lokacijah so se odstranili vsi odpadki in

postavile so se table prepovedi nadaljnjega odlaganja odpadkov na o iš enem obmo ju (Slika 9).

Slika 10: O iš eno divje odlagališ e s postavljenom tablo (vir: Jazbinšek, 2012)

Remediacija

Med o iš enimi lokacijami je vsak partner na svojem obmo ju izbral eno lokacijo, kjer je izvedel remediacijo. Skupaj je bilo v celotnem projektu 5 lokacij (3 na obmo ju Slovenije in 2 na obmo ju Hrvaške). Dolo anje prednostne sanacije nedovoljenih odlagališ odpadkov je bilo izvedeno na podlagi veliko raznovrstnih kazalnikov, ki bi jih lahko združili v naslednje vsebinske sklope: ranljivost obmo ja odlagališ a, stopnja obremenjevanja odlagališ a, estetski vidiki obremenjevanja odlagališ a in terenska presoja možne sanacije odlagališ a (Slika 10).

Slika 11: Remediacija o iš ene lokacije (vir: Zaključno poročilo... 2012).

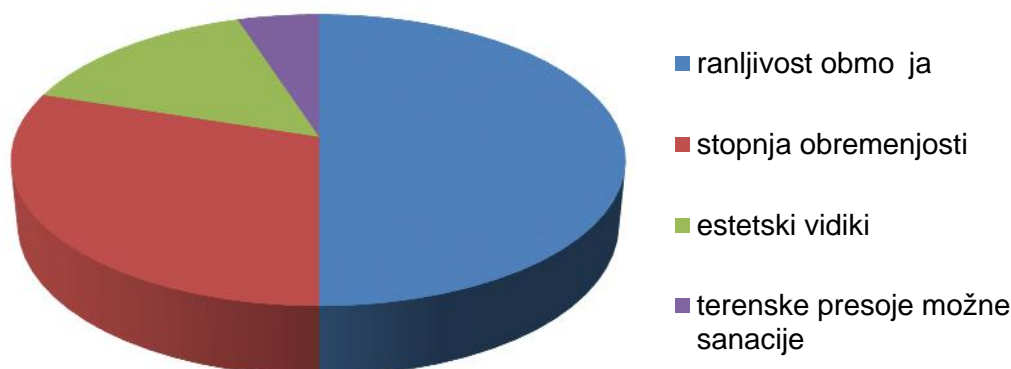
4 SANACIJA DIVJIH ODLAGALIŠČ ODPADKOV V OBČINI ŠENTJUR

4.1 OPREDELITEV KRITERIJEV IZBORA DIVJIH ODLAGALIŠČ

Ujemna obremenitev okolja je po definiciji obremenitev, ki presega mejne vrednosti okolja, standarde kakovosti okolja, pravila ravnanja ali dovoljeno rabo naravne dobrine (Klin ar idr. 2011). Divja odlagališča ustrezajo tej definiciji in zato je sanacija nujna. Ker pa običajno sredstev za sanacijo vseh odlagališč ni, je potrebno izdelati prednostno listo sanacije divjih odlagališč. Tako Šebenik (1994) predlaga izdelavo prednostne liste, ki bi upoštevala izdelavo razredov, v katere se naj uvrstijo odlagališča z natanko dolo enimi lastnostmi. Predlaga urejanje po regionalni prednostni lestvici, znotraj pa po prednostnih razredih.

Metodologija vrednotenja odlagališč odpadkov za projekt Remedisanus je bila izdelana na podlagi kazalnikov, ki so ključni z vidika okoljske problematike. Upoštewane so bile pokrajinsko-ekološke značilnosti območja z vidika obremenjevanja vodnega vira odlagališč. Določeni so bili devet izbranih kazalnikov, katere je mogoče združiti v štiri vsebinske sklope in jim glede na predpostavljene pomen z vidika določanja prednostne sanacije nedovoljenih odlagališč določiti ponderje ali uteži (Klin ar idr. 2011).

Delež pri padajo jih kazalnikov

Slika 12: Različne vrednosti pripadajo jih kazalnikov v skupni oceni sanacije divjih odlagališč

Kot je razvidno iz slike 12, je največja vloga za pripravo prednostne lestvice sanacije pripisana ranljivosti območja nedovoljenega odlagališča odpadkov, to je 50 % skupne vrednosti lestvice. Stopnja obremenjevanja odlagališča predstavlja 30 % skupne ocene, znotraj katere največje breme predstavljajo nevarni odpadki oziroma njihova absolutna količina. Estetskemu vidiku je namenjenih 15 % skupne ocene, saj se ocenjuje, da so dobro vidna in aktivna nedovoljena odlagališča bolj problematična, saj kar "kličejo" k nadaljnjemu ne ednemu po etju odlaganja odpadkov. Z njihovo izboljšano sanacijo se zato zmanjša možnost nadaljnega odlaganja odpadkov in s tem seveda izboljša estetska vrednost pokrajine. Najmanjši delež v skupni oceni je pripisan terenski presoji možne sanacije odlagališča. Zaradi subjektivnosti popisovalca ji je namenjeno le 5 % v skupni oceni. Kljub temu ima tovrstno vrednotenje nenadomestljivo vlogo pri razvrščanju odlagališč v prednostno lestvico potrebne sanacije (Klin ar idr. 2011, str. 26).

Končna določitev teže je bila naslednja (prav tam, str 29):

I RANLJIVOST OBMOJA ODLAGALIŠA

A. oddaljenost od najožjega vodovarstvenega obmoja:

1. razred: od 0 do 300 m: 20 to k,
2. razred: od 301 do 600 m: 17 to k,
3. razred: od 601 do 900 m: 14 to k,
4. razred: od 901 do 1.200 m: 11 to k,
5. razred: od 1.201 do 1.500 m: 8 to k,
6. razred: od 1.501 do 1.800 m: 5 to k;

B. povpre na globina podtalnice:

1. razred: od 2,5 do 4,0 m: 20 to k,
2. razred: od 4,1 do 5,0 m: 17 to k,
3. razred: od 5,1 do 6,0 m: 14 to k,
4. razred: od 6,1 do 7,0 m: 11 to k,
5. razred: od 7,1 do 8,0 m: 8 to k,
6. razred: ve kot 8,0 m: 5 to k;

C. lega na vodovarstvenem obmoju:

1. razred: vodovarstveno obmoje I: 10 to k,
2. razred: vodovarstveno obmoje II: 5 to k;

II STOPNJA OBREMENJEVANJA ODLAGALIŠA:

A. skupna koliina odpadkov:

1. razred: od 5.001 do 10.000 m³: 10 to k,
2. razred: od 2.001 do 5.000 m³: 8 to k,
3. razred: od 501 do 2.000 m³: 6 to k,
4. razred: od 101 do 500 m³: 4 to ke,
5. razred: od 1 do 100 m³: 2 to ki;

B. koliina nevarnih odpadkov:

1. razred: od 2.001 do 4.000 m³: 17 to k,
2. razred: od 501 do 2.000 m³: 15 to k,
3. razred: od 101 do 500 m³: 13 to k,
4. razred: od 51 do 100 m³: 11 to k,
5. razred: od 1 do 50 m³: 10 to k;

C. utemeljenost suma, da so pod površjem obstojeega odlagališa odloženi odpadki:

1. razred: sum obstaja: 3 to ke,
2. razred: sum ne obstaja: 1 to ka;

III ESTETSKI VIDIKI OBREMENJEVANJA ODLAGALIŠA:

A. aktivnost odlagališa:

1. razred: polno aktivno odlagališe: 10 to k,
2. razred: delno aktivno odlagališe: 5 to k,
3. razred: neaktivno, nezaraslo odlagališe: 3 to ke,
4. razred: neaktivno, delno zaraslo odlagališe: 2 to ki,
5. razred: neaktivno, zaraslo odlagališe: 1 to ka;

B. vidnost odlagališa:

1. razred: razkrito odlagališe: 5 to k,
2. razred: delno prekrito odlagališe: 3 to ke,
3. razred: prekrito odlagališe: 0 to k;

IV TERENSKA PRESOJA MOŽNE SANACIJE ODLAGALIŠČ

(na podlagi značilnosti odlagališč in glede na njegovo oddaljenost od površinskih in podzemnih vodnega vira lahko popisovalec predlaga enega od predvidenih priporočljivih načinov sanacije odlagališč odpadkov):

1. razred: popoln odvoz materiala: 5 točk,
2. razred: delen odvoz materiala: 4 točke,
3. razred: izravnava materiala in zatavljanje: 2 točke.

Z izbrano metodologijo je mogoče za vsako nedovoljeno odlagališče odpadkov izračunati skupno število točk, ki je odraz vrednotenja vseh upoštevanih kazalnikov glede na njihove utežne vrednosti. Glede na doseženo število točk je mogoče odlagališča razvrstiti v pet razredov prednostne sanacije:

1. razred: od 71 do 100 točk - zelo visok vpliv odlagališč na okolje
Ukrep: prednostna sanacija

2. razred: od 61 do 70 točk - visok vpliv odlagališč na okolje
Ukrep: potrebna sanacija

3. razred: od 51 do 60 točk - srednji vpliv odlagališč na okolje
Ukrep: priporočljiva sanacija v prihodnjih 3 letih

4. razred: od 41 do 50 točk - majhen vpliv odlagališč na okolje
Ukrep: predvidena sanacija v prihodnjih 3 letih

5. razred: od 30 do 40 točk - neznamenit vpliv odlagališč na okolje
Ukrep: sanacija ni nujna

4.2 VREDNOTENJE DIVJIH ODLAGALIŠČ

Seznam divjih odlagališč smo v tabelo zbrali iz baze geoinformacijskega sistema GIS Obine Šentjur (Medmrežje 7).

V GIS so bili vneseni podatki o odlagališčih popisanih na spletnem portalu Društva ekologov brez meja Slovenije pred akcijo O istimo Slovenijo v enem dnevu leta 2010. Podatke so vnašali: Zavod za gozdove, popisovalka odlagališč za Obino Šentjur ter posamezniki, ki so sodelovali v akciji O istimo Slovenijo.

Nekaj lokacij je bilo popisanih s strani KS Obine Šentjur.

Za lažje vrednotenje posameznih odlagališč je bil v okviru projekta REMEDISANUS izdelan spletni kalkulator (Slika 13), ki je dostopen na spletni strani projekta Remedisanus (Medmrežje 1). Z uporabo kalkulatorja se lahko, glede na ovrednotene kazalnike in upoštevane uteži, določi prednostna lista sanacije divjih odlagališč.

SI HR

INSTRUMENT ZA PREDPRISTOPNO POMOČ

Spletni kalkulator za vrednotenje nedovoljenih odlagališč

METODOLOŠKA ZASNOVA VREDNOTENJA NEDOVOLJENIH ODLAGALIŠČ ODPADKOV NA GIAM ZRC SAZU

Vpiši odlagališče:

I. Ranljivost odlagališča

A. Oddaljenost od najožjega vodovarstvenega območja:

B. Povprečna globina podtalnice:

C. Lega na vodovarstvenem območju:

II. Stopnja obremenjevanja odlagališča

A. Skupna količina odpadkov:

B. Količina nevarnih odpadkov:

C. Utemeljenost suma, da so pod površjem obstoječega odlagališča odloženi odpadki:

III. Estetski vidiki obremenjevanja odlagališča

A. Aktivnost odlagališča:

B. Vidnost odlagališča:

IV. Terenska presoja možne sanacije odlagališča

5. razred
4. razred
3. razred
2. razred
1. razred

Rezultat spletnega kalkulatorja

Datum: 16.11.2012 14:13:57

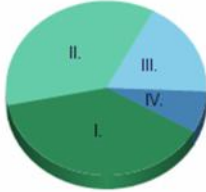
Z izbrano metodologijo je mogoče za vsako nedovoljeno odlagališče odpadkov izračunati skupno število točk, ki je odraz vrednotenja vseh upoštevanih kazalnikov glede na njihove utežne vrednosti. Glede na doseženo število točk je mogoče odlagališča razvrstiti v pet razredov prednostne sanacije:

1. razred: od 71 do 100 točk - zelo visok vpliv odlagališča na okolje
2. razred: od 61 do 70 točk - visok vpliv odlagališča na okolje
3. razred: od 51 do 60 točk - srednji vpliv odlagališča na okolje
4. razred: od 41 do 50 točk - majhen vpliv odlagališča na okolje
5. razred: od 30 do 40 točk - neznaten vpliv odlagališča na okolje

UKREP: SANACIJA NI NUJNA

Vizualni prikaz vrednotenja po segmentih

5. razred: 39 točk

■ I. Ranljivost

■ III. Estetski vidik

■ II. Stopnja obremenjevanja

■ IV. Terenska presoja

Naložba v vašo prihodnost
Operacija delno financira Evropska unija
Instrument za predpristopno pomoč

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE RS ZA LOKALNO SAMOUPRAVO
IN REGIONALNO POLITIKO

copyright spletna.dimensija.si

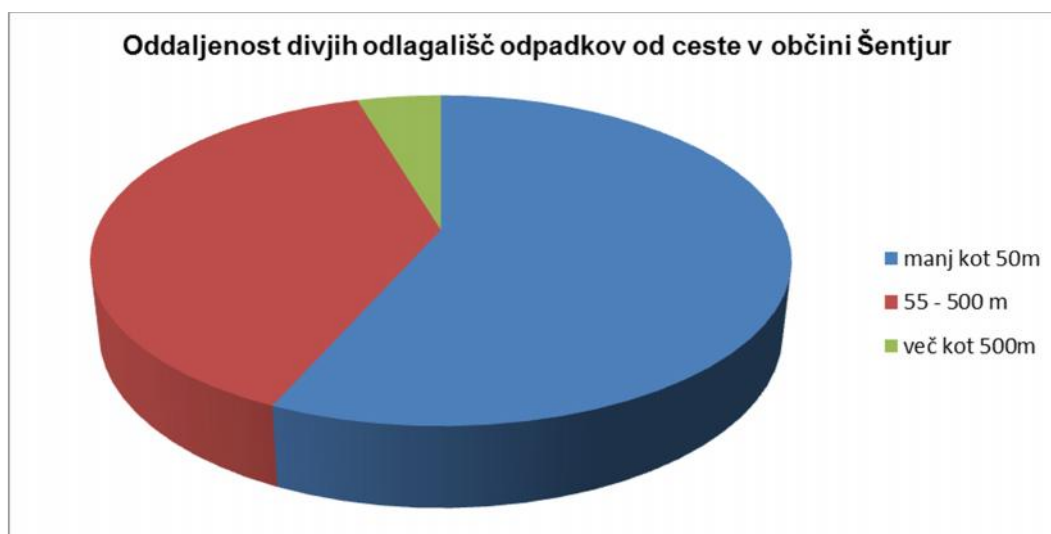
Slika 13: Spletni kalkulator (vir: Medmrežje 1, 2012).

V seznamu je bilo 173 divjih odlagališč (Priloga A). Največ jih je dostopnih z osebnim (54 %) in terenskim avtom (24 %). Peš je dostopnih 17 % odlagališč, do 5 % divjih odlagališč pa je dostop nevaren (Slika 14).

Slika 14: Dostopnost do divjih odlagališč odpadkov v občini Šentjur

Od ceste je manj kot 50 m oddaljenih skoraj 70 % divjih odlagališč. 25 % jih je oddaljenih med 51 in 500 m in samo 5 % jih je oddaljenih več kot 500 m od ceste (Slika 15).

Slika 15: Oddaljenost divjih odlagališč odpadkov od ceste v občini Šentjur

Odlagališča smo zbrali v seznam in jih kategorizirali s pomočjo spletnega kalkulatorja. Za to ko III (Estetski vidiki obremenjevanja odlagališča), kjer se ocenjuje aktivnost in vidnost odlagališča in to ko IV, kjer je potrebno oceniti terensko presojo možne sanacije odlagališča, ni bilo na voljo podatkov. Zato smo za vsako odlagališče vnesli vrednosti, ki prinašajo največjo škodo.

Kategorizacija je pokazala (priloga 1), da se vsa divja odlagališča razvrstijo v prve tri razrede (Slika 16). Največ (75 %) odlagališč spada v 3. razred. Ta je opisan kot divje odlagališče s

srednjim vplivom na okolje. Priporo a se sanacija v prihodnjih 3 letih. 22 % odlagališč spada v 2. razred (visok vpliv odlagališč a na okolje; ukrep: pomembna sanacija) in 3 % spadajo v 1., najvišji razred (zelo visok vpliv na odlagališč a; ukrep: prednostna sanacija).

Slika 16: Razdelitev divjih odlagališč glede na razrede

Kon ni izbor odlagališč , ki so bila sanirana v okviru projekta Remedisanus, je potekal v dogovoru z ob ino Šentjur in glede na finan ne zmožnosti projekta. Izbrani sta bili dve odlagališč i, ki sta po naši klasifikaciji spadali v 1. razred, dve, ki sta spadali v 2. razred in šest odlagališč , ki so spadala v 3. razred.

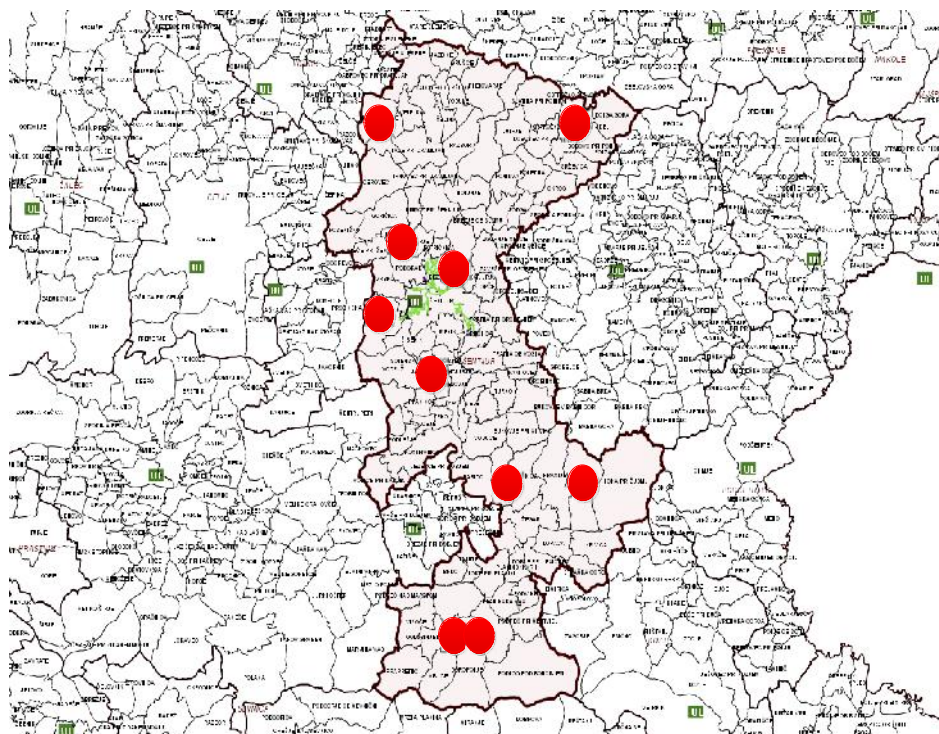
4.3 SANACIJA

V ob ini Šentjur je bilo meseca avgusta in septembra 2012 saniranih 10 izbranih divjih odlagališč odpadkov (Slika 17). Odlagališč a so se razlikovala po velikosti, vrsti odpadkov in po dostopnosti (Priloga 1).

Med samo sanacijo se je pokazalo, da so bile ocene o velikosti in koli ini odpadkov, zbrane v seznamu divjih odlagališč , za dolo ena odlagališč a mo no podcenjena. Najbolj o itno razhajanje med oceno in dejanskim stanjem je bilo na lokaciji Šentjur-Kmetijska šola. Ocenjeno je bilo, da je odlagališč e veliko 40 m². Že pri samem ogledu lokacije so ocenili, da je lokacija ve ja (do 200 m²), med samo sanacijo pa so na koncu o istili ve kot 2000 m² in odpeljali skoraj 150 ton odpadkov.

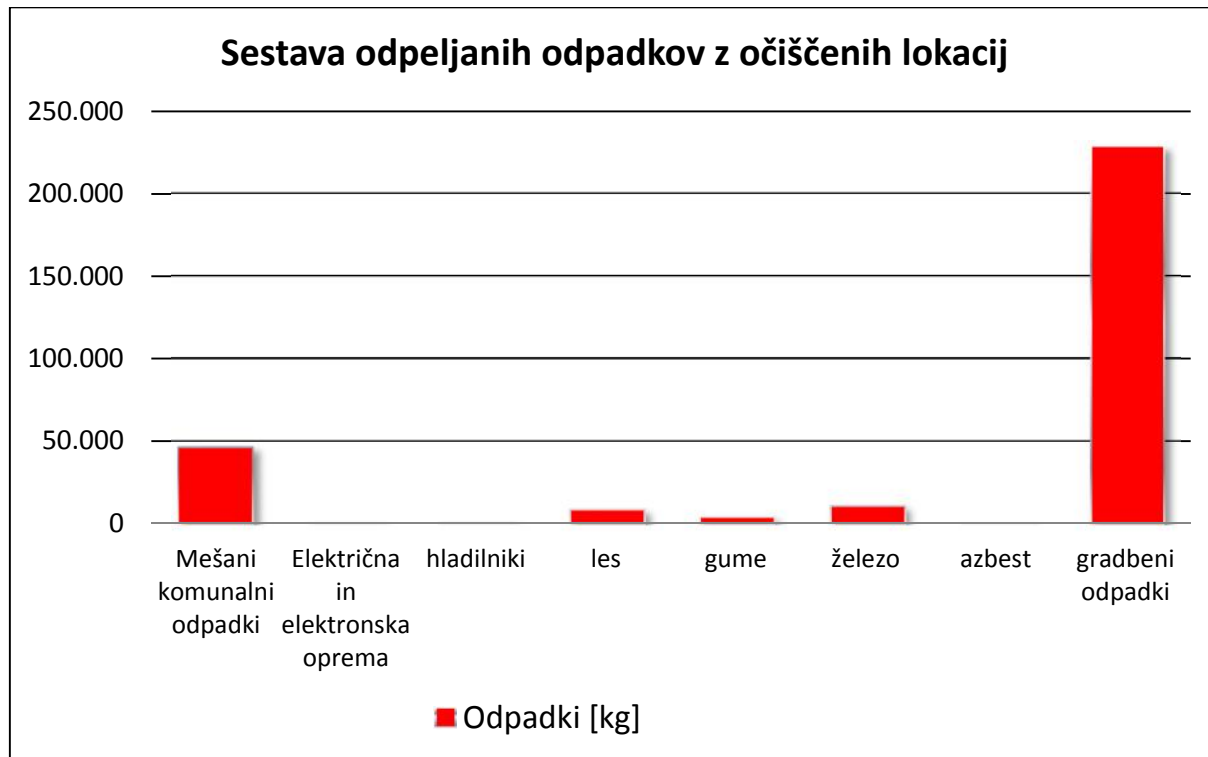
Sanirana so bila naslednja divja odlagališč a (Slika 17):

- 1) Dolga Gora - bunker
- 2) Marija Dobje
- 3) Pešnica nad Rozalijo
- 4) Vrbno
- 5) Grad Žusem
- 6) Košnica - Žegar
- 7) Šentvid pri Planini 1
- 8) Šentvid pri Planini 2
- 9) Mrtvica - Voglajna
- 10) Šentjur - Kmetijska šola

Slika 17: Lokacije saniranih divjih odlagališ v ob ini Šentjur

Skupaj je bilo med sanacijo zbranih 300.080 kg odpadkov (Priloga B). S slike 18 je razvidno, da je bila ve ina odpadkov (76 %) gradbenih odpadkov, vsega skupaj 228.390 kg. Sledili so mešani komunalni odpadki (15,5 %), vsega skupaj jih je bilo 46.610 kg.

Slika 18: Sestava odpeljanih odpadkov z o i š enih lokacij

Sanirana so bila naslednja divja odlagališ a:

Dolga Gora - bunker (2. razred)

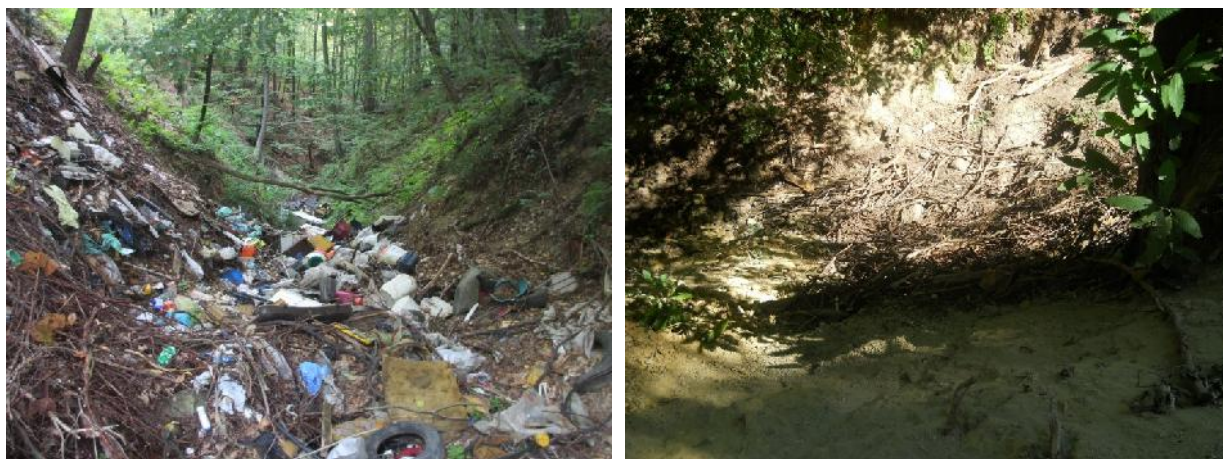
To je lokacija z dvema bunkerjema, ki sta spomeniško zaš itena in se nahajata sredi gozda (Slika 19). Dostop do lokacije je bil možen samo peš, kar je še dodatno oteževalo samo sanacijo. Bunkerja sta bila zapolnjena s številnimi vre ami predvsem plasti ne embalaže in ostalimi odpadki. Na lokaciji je bilo odstranjenih 320 kg mešanih komunalnih odpadkov.

Slika 19: Divje odlagališ e na lokaciji Dolga Gora pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Marija Dobje (3. razred)

Lokacija je v gozdu, ob strugi hudournika, v strmi globini, kjer so po informacijah doma inov posamezniki zelo pogosto nelegalno odstranjevali odpadke (Slika 20). Na lokaciji so zaradi navedenega v velikih koli inah ležali raznovrstni odpadki (les, hladilniki, elektri ni aparati, gume). Z lokacije je bilo odstranjenih 14.260 kg najrazli nejših odpadkov, najve komunalnih odpadkov (9.000 kg) in lesa (2.330 kg).

Slika 20: Divje odlagališ e na lokaciji Marija Dobje pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Pešnica nad Rozalijo (2. razred)

To je strma gozdna lokacija, kjer je bila sveže navožena in zasuta strma brežina, kjer se je nahajalo veliko gradbenih odpadkov (Slika 21). Na lokaciji je bilo odstranjenih 12.940 kg odpadkov, od tega 8.420 kg gradbenih odpadkov.

Slika 21: Divje odlagališ e na lokaciji Pešnica nad Rozalijo pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Vrbno (3. razred)

Vrbno predstavlja lokacijo, kjer so bili odpadki razsuti po gozdu (Slika 22). Odpadke so zaradi naklona in specifikke terena morali ro no zbirati na brežini hriba, od koder so jih s pomo jo mehanizacije zvlekli do ceste, kjer so jih naložili v ustrezne zbiralnike odpadkov. Na lokaciji je bilo odstranjenih 920 kg odpadkov, najve mešanih komunalnih odpadkov (770 kg).

Slika 22: Divje odlagališ e na lokaciji Vrbno pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Grad Žusem (3. razred)

Gre za turistično gozdno točko, ki je zelo strma (Slika 23). Odpadki so bili razmetani po širokem delu lokacije. Zaradi zelo težko dostopne lokacije so pri sanaciji uporabili vitlo in traktor. Na lokaciji je bilo odstranjenih 5.060 kg odpadkov, največ mešanih komunalnih odpadkov (2.890 kg).

Slika 23: Divje odlagališče na lokaciji Vrbje pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Košnica - Žegar (1. razred)

Lokacija je na zelo strmem, gozdnem terenu, kjer so morali delavcem zagotoviti dodatne varnostne pasove, da bi se izognili zdrsom (Slika 24). Na lokaciji je bilo odstranjenih 300 kg mešanih komunalnih odpadkov.

Slika 24: Divje odlagališče na lokaciji Košnica pred sanacijo (vir: Kos, 2012)

Šentvid pri Planini 1 (3. razred)

Lokacija se nahaja v gozdu ob neutrjeni gozdni poti (Slika 25). Rahlo strma gozdna površina s strugami manjših hudournikov je bila polna raznih odpadkov. Dostop s stroji je bil nemogo , zato so delavci ro no zbirali odpadke v vre ke in zabojnike in jih s pomo jo vrvi ter mehanizacije odlagali na mesto najugodnejšega dostopa. Ve je v zemljo zakopane odpadke so odstranili s pomo jo mehanizacije.

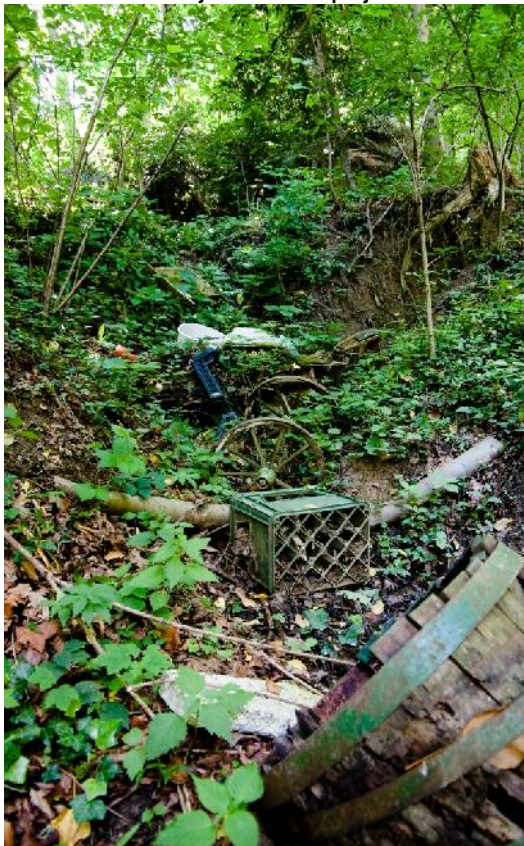

Slika 25: Divje odlagališ e na lokaciji Šentvid pri Planini 1 pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Šentvid pri Planini 2 (3. razred)

Lokacija je v bližini lokacije B, razlika je le v večjem številu odloženih odpadkov (Slika 26). Tudi tukaj so bili odpadki razmetani po celotni strmi lokaciji in so jih ročno zbirali in s pomočjo mehanizacije spravili do s tovornjakom dostopne točke.

Na obeh lokacijah so skupaj odstranili 4.130 kg odpadkov.

Slika 26: Divje odlagališče na lokaciji Šentvid pri Planini 2 pred in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Rifnik - Mrtvica Voglajne (1. razred)

Lokacija mrtvega re nega rokava reke Voglajne je bila po obsegu najve ja lokacija med vsemi (Slika 27). V akciji so aktivno sodelovali predstavniki ribiške družine, gasilsko društvo in ostali. Ribi i so pazili na morebitne težave z ribami, gasilci pa na vodostaj reke Voglajne. Delo je bilo zelo zahtevno, saj se je delalo v vodi in na zelo mehkem terenu. Na lokaciji je bilo odstranjeno 113.190 kg odpadkov, od tega 100.880 kg gradbenih odpadkov.

Slika 27: Divje odlagališ e na lokaciji Rifnik med in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

Šentjur - Kmetijska šola (3. razred)

Na tej lokaciji je bila najprej predvidena sanacija okoli 200 m² površine (Slika 28). Ob košenju trave in dostopu do odloženih odpadkov se je površina predvidene sanacije pove ala na 2000 m², po koli ini odpadkov je ta lokacija najve ja med vsemi. Na lokaciji je bilo odstranjenih 148.960 kg odpadkov, od tega 117.620 kg gradbenih odpadkov.

Slika 28: Divje odlagališ e na lokaciji Šentjur med in po sanaciji (vir: Kos, 2012)

4.4 REMEDIACIJA

4.4.1 Uvod

»Remediacija je na in varovanja ali iš enja okolja z naravnimi ali sonaravnimi ekosistemi, z rastlinskimi istilnimi objekti, z nevtralizacijo tal in razgradnjo strupenih snovi« (Lah 2002, str. 166). Gre za zaš ito ali obnovo že degradiranih okolij s pomo jo naravnih sistemov in procesov. Remediacija je priložnost za ohranjanje in pove evanje biotskih in ekosistemskih vrednosti ter za prilagajanje na podnebne spremembe. Z njo lahko ponovno oživimo že degradirane dele okolja, vzdržujemo ravnotežje v okolju in pove ujemo samo istilne sposobnosti.

V okviru projekta Remedisanus je bila predvidena tudi remediacija enega od odlagališ . Remediacija je predvidevala analizo vsebnosti onesnažil v tleh. V primeru, da bi vsebnosti nevarnih snovi presegale mejne vrednosti, dolo ene z Uredbo o mejnih, opozorilnih in kriti nih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (Ur. l. RS 68/96), bi bilo potrebno zgornjo plast (20 cm) odstraniti in nadomestiti z novo zemljino. Na tako o iš eno lokacijo je bila predvidena posaditev izbrane rastlinske vrste.

4.4.2 Izvedba remediacije

Za remediacijo je bilo izbrano eno izmed divjih odlagališ , ki so bila izbrana za sanacijo. Izbrano je bilo divje odlagališ e Šentjur-Kmetijska šola.

Na lokaciji je po sanaciji in odstranitvi vseh odpadkov, izvajalec odvzel vzorce tal in opravil analizo težkih kovin. Analiza je pokazala, da v tleh ni bilo povišanih vsebnosti glede na Uredbo o mejnih, opozorilnih in kriti nih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (Ur. l. RS 68/96), zato tudi niso odstranjevali zgornje plasti tal. Na o iš eno površino so zasejali oljno ogrš ico (Slika 29).

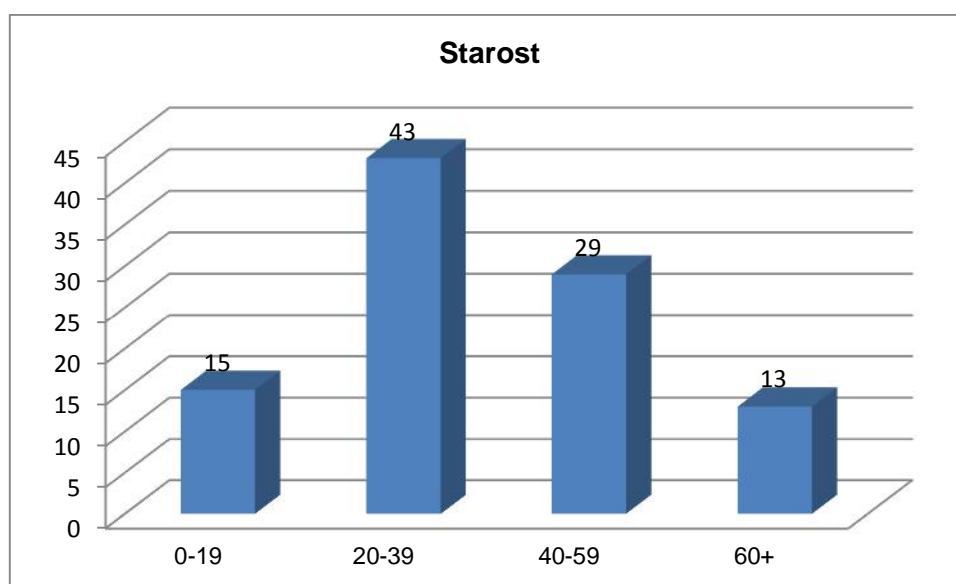

Slika 29: Sajenje oljne ogrš ico na remediiranem divjem odlagališ u (vir: Kos, 2012)

5 REZULTATI ANKETE IN INTERPRETACIJA REZULTATOV

Za zbiranje informacij, stališ in mnenj o raziskovalnem predmetu smo uporabili metodo anketiranja. Anketo smo razdelili na dva dela (Priloga 3). Prvi del predstavlja splošne podatke o anketirancu (starost, spol, starost in status). V drugem delu nas je zanimalo, kaj anketirani vedo o problematiki divjih odlagališ . Na koncu nas je zanimalo tudi, ali je anketirancem poznan projekt Remedisanus in ali ga lahko na kratko opišejo. Pridobljene odgovore smo obdelali z Microsoft Office programoma Excel in Word.

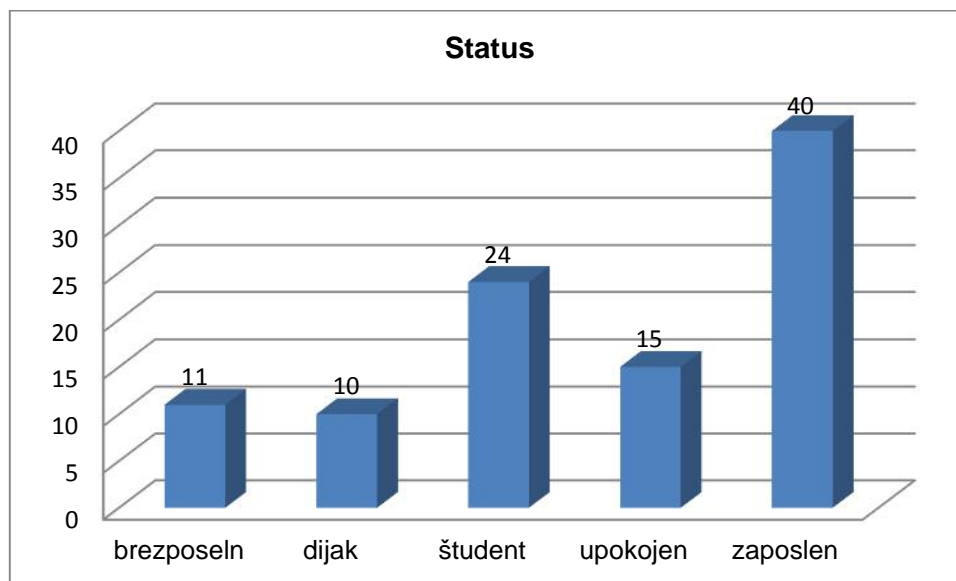
V raziskavi je sodelovalo 100 anketirancev. Izvedli smo jo tako, da smo anketirali približno enako število moških (53 %) in žensk (47 %). Najve anketirancev je bilo iz starostne skupine 20-39 let (43 %), sledi ji starostna skupina 40-59 let (29 %), najmanj anketirancev je bilo starejših od 60 let (Slika 30).

Slika 30: Starost anketiranih oseb

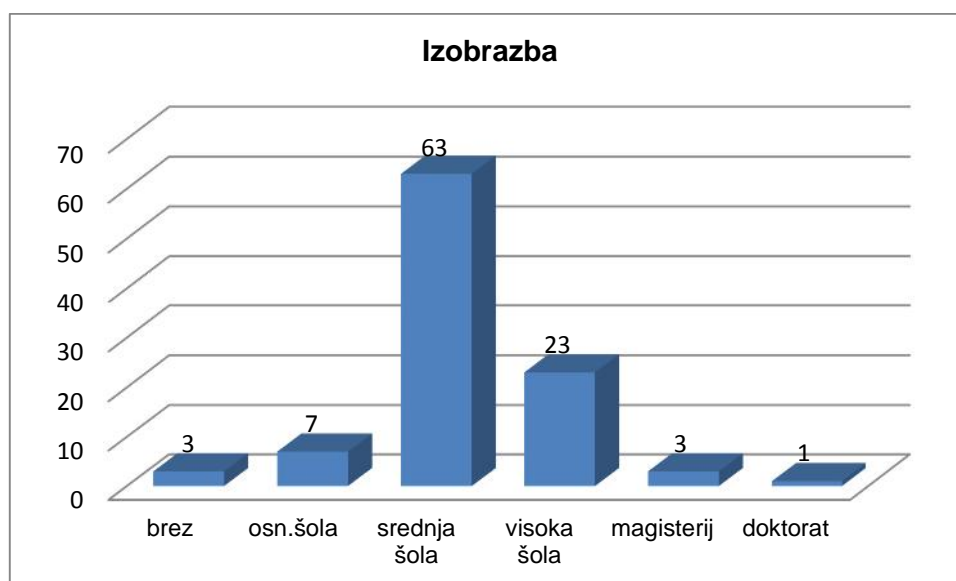
Ob ani, ki so bili starejši nad 60 let in tisti, ki spadajo v starostno skupino 20-39 let ter 40-59 let so podali bolj iz rpne odgovore in ve je znanje glede problematike divjih odlagališ v njihovem kraju v primerjavi z drugimi skupinami. Posebej starejši se veliko bolj zavedajo, kolikšna vrednota je okolje in kako pomembno ga je varovati. Tudi mladi so na vsakem koraku vedno bolj seznanjeni o pomenu istega okolja.

Analiza statusa anketirancev (Slika 31) kaže, da je največ zaposlenih (40 %), sledijo študentje (24 %). Najmanj je dijakov (10 %) in brezposelnih (11 %).

Slika 31: Status anketiranih oseb

Izobrazbena struktura anketirancev kaže, da ima največ anketirancev srednjo šolo (63 %), sledijo jim tisti z visoko šolo (23 %). Tistih, ki imajo samo osnovno šolo ali manj je skupaj 10 %, še manj, skupaj 4 %, je tistih, ki imajo višjo izobrazbo od visokošolske (Slika 32).

Slika 32: Izobrazbena struktura anketiranih oseb

V drugem delu ankete nas je najprej zanimalo, ali anketiranci ločujejo odpadke. Na to vprašanje sta samo dva anketiranci odgovorila negativno. Večina anketirancev (96 %) je na vprašanje: »Ali poznate pojem divje odlagališče?« odgovorila pritrdilno.

Anketirance, ki so pritrdilno odgovorili na prejšnje vprašanje, smo prosili, naj v enem stavku opišejo, kaj si predstavljajo pod pojmom divje odlagališče. Glede na definicijo, ki jo je predlagal Polšak (2010, str. 20) je »divje odlagališče odlagališče, kjer se odpadki nalagajo nenadzorovano, nelegalno, na lokaciji, ki ni za to predvidena, niti ni za to ustrezno pripravljena.« Odgovori anketiranih oseb kažejo, da jim je definicija poznana, saj se s svojim

opisom njih e ni preve oddaljil od zgoraj navedene definicije. Pravilno so prepoznali, da je to nenadzorovano odlaganje (...mesta v naravi kjer posamezniki odlagajo razli ne odpadke...), nelegalno (...neodgovorno in nevestno odlaganje smeti...), na lokaciji, ki ni za to predvidena (...smeti v gozdu na prepovedanem obmo ju...neurejeno odlaganje odpadkov v okolje....), odlaganje na lokaciji, ki ni za to ustrezno pripravljena (...odlaganje odpadkov, kjer za to ni namenjen prostor... smeti v gozdu na prepovedanem obmo ju...).

Podobno enotno so anketiranci odgovarjali tudi na vprašanji »Se zavedate, da divja odlagališ a onesnažujejo vodne vire (pitno vodo)?« in »Se zavedate, da so odpadki, kot so rabljene baterije, azbestne kritine in ostali nevarni kosovni odpadki, nevarni za lovekovo zdravje?« Na obe vprašanji je ve ina odgovorila pritrdilno (98 % in 97 %). Tudi to potrjuje predpostavko, da anketiranci razumejo, da se problematika divjih odlagališč dotika predvsem varovanja podzemne vode in ravnanja z odpadki.

Naprej nas je zanimalo: »Ali je v bližini vašega doma ali v kraju, kjer živite, kakšno divje odlagališ e?« V ob ini Šentjur je 173 divjih odlagališč , zato smo pri akovali, da bo ve ina anketirancev vedela za kakšno divje odlagališ e. V nasprotju z našimi pri akovanji je samo 38 % anketiranih oseb odgovorilo z da, 51 % ne pozna nobenega in 11 % odgovora ne ve (Slika 33). Rezultati kažejo, da, ne glede na to, da anketiranci poznajo definicijo divjih odlagališč , ne prepoznajo divjih odlagališč v naravi oziroma slabo poznajo svojo okolico.

Slika 33: Ali je v bližini vašega doma ali v kraju, kjer živite, kakšno divje odlagališ e?

Primerjava glede na spol pokaže, da je manj moških (32,1 %) kot žensk (44,7 %), ki pozna lokacije divjih odlagališč v njihovi bližini (Preglednica 1).

Preglednica 1: Primerjava poznavanja lokacij divjih odlagališč glede na spol

spol	da (%)	ne (%)	ne vem (%)
ženska	44,7	48,9	6,4
moški	32,1	52,8	15,1

Pri naslednjem vprašanju nas je zanimalo, s katerega vidika se zdijo anketirancem divja odlagališ a najbolj problemati na (Slika 34). Možni odgovori so bili ekonomski, zdravstveni in estetski vidik. Anketiranci so lahko obkročili ve kot en odgovor. Najve , skoraj polovica anketiranih (48 %), meni, da so divja odlagališ a problemati na z vseh treh vidikov. Med anketiranci, ki so izbrali samo en odgovor, jih je najve izbralo zdravstveni vidik (25 %) in

najmanj ekonomski vidik (2%) ter estetski vidik (3%). Anketiranci pravilno prepoznavajo, da je problematika divjih odlagališč kompleksna z vseh treh vidikov, ne samo z enega.

Slika 34: S katerega vidika se vam zdijo divja odlagališča najbolj problematična?

Naslednji dve vprašanji sta povezani z zakonodajo s področja divjih odlagališč (Preglednica 2). Zanimalo nas je, ali anketiranci smatrajo dejanje nastanka divjih odlagališč kot prekršek, kjer se dejanje kaznuje z denarno globo ali kot kaznivo dejanje, kjer se storilec lahko tudi sooči z zaporno kaznijo.

Glede na slovensko zakonodajo je nastanek divjega odlagališča prekršek in ne kaznivo dejanje (Medmrežje 6). Med anketiranimi je bila polovica mnenja, da je to kaznivo dejanje, polovica pa, da je to prekršek.

Preglednica 2: Kako anketiranci obravnavajo dejanje nastanka divjih odlagališč?

Odgovor	% odgovorov
Kot kaznivo dejanje (Storilcu se sodi pred sodnikom in lahko dobi tudi zaporno kazen)	50
Kot prekršek (Storilec se kaznuje s predpisano globo)	50

Na vprašanje o ustreznosti slovenske zakonodaje s področja divjih odlagališč, je dobra desetina anketiranih (13 %) odgovorila pritrdilno (Slika 35). Slaba polovica (40 %) jih je odgovorila negativno, skoraj polovica (47%) pa ne ve, ali je zakonodaja ustrezna ali ne.

Slika 35: Ali se vam zdi zakonodaja na področju divjih odlagališč ustrezna?

V Sloveniji je nastanek divjega odlagališča obravnavan kot prekršek. Analiza odgovora na vprašanje: »Ali se vam zdi zakonodaja ustrezna?« pa pokaže, da med tistimi, ki bi sami obravnavali nastanek divjega odlagališča kot prekršek, jih samo petina (22 %) smatra, da je zakonodaja ustrezna, dobra polovica (53 %) pa pravega odgovora ne ve. Sklepamo lahko, da ali ve in ali ljudi ni dovolj seznanjena, kako je v Sloveniji zakonodaja urejena ali pa ne razume razlike med prekrškom in kaznivim dejanjem.

Slika 36: Ali se vam zdi ustrezna zakonodaja na področju divjih odlagališč? (odgovori tistih, ki so odgovorili, da bi obravnavali nastanek divjega odlagališča kot prekršek)

Med anketiranci, ki so odgovorili, da razumejo nastanek divjih odlagališč kot kaznivo dejanje, sta samo dva (4 %) odgovorila, da je zakonodaja ustrezna, ostali so odgovorili negativno ali pa so obkrožili odgovor ne vem. Ta skupina anketirancev bolje pozna zakonodajo in ima bolj izoblikovano svoje stališče glede zakonodajne ureditve s Sloveniji.

Anketirance, ki so na vprašanje o ustreznosti slovenske zakonodaje odgovorili negativno, smo prosili, naj predlagajo, kako bi jo izboljšali. Odgovori so si podobni. Ljudje si želijo večji nadzor in strožje kazni. Jasna je tudi želja po izboljšanju in ureditvi stvari na tem področju.

Na vprašanje o udeležitvi akcije iš enja divjih odlagališ , je dobra polovica (53 %) anketirancev odgovorilo pritrdilno. Veliko več (82 %) anketirancev je odgovorilo, da bi se akcije udeležilo v prihodnosti. Majhen delež je tistih (18 %), ki se akcije sploh ne bi udeležilo. Odgovori kažejo, da so pretekle akcije pokazale, da so istilne akcije nekaj pozitivnega in da je javnost takšnim akcijam naklonjena in bi se jih udeleževala.

Glede na spol je pritrdilno odgovorilo približno enako moških (47 %) kot žensk (53 %). Glede na starost je pritrdilno odgovorilo največ anketiranih iz starostne skupine 20-39 let (22 %), sledi ji skupina 40-59 let (17 %). Rezultati so priakovani, saj so mladi manj zainteresirani za takšne akcije, starejši pa se jih manj udeležujejo zaradi različnih vzrokov (starost, bolezni, nemobilnost, itd.).

Slika 37: Udeležba na istilnih akcijah glede na starost anketiranih

Na koncu nas je še zanimalo, kako znan je projekt Remedisanus. Če je bil odgovor pritrdilen, smo želeli, da projekt na kratko opišejo. Veliko večina (87 %) anketirancev je odgovorilo, da projekta ne poznajo. Anketa se je izvajala po izvedbi vseh aktivnosti povezanih s promocijo projekta z izjemo distribucije letakov. Odgovori kažejo, da promocija projekta ni bila uspešna in ni dosegla predvidenega učinka. Med anketiranimi, ki so odgovorili, da poznajo projekt, ni starostne skupine 0-19, prav tako ni anketiranih, ki imajo samo osnovno šolo ali manj. To kaže, da promocija ni dosegla mladih in nižje izobraženih.

Anketirance, ki so odgovorili, da poznajo projekt, smo prosili, da opišejo projekt. Skupne teme odgovorov so, da so o projektu slišali v časopisu (6 odgovorov) in da so bila v projektu Remedisanus o iš ena divja odlagališča (5 odgovorov). Odgovori kažejo na to, da je bila promocija projekta pravilna, ampak premalo odmevna.

6 ZAKLJU EK

lovek s svojo dejavnostjo pomembno vpliva na okolje in ga z njo spreminja. Posledica potrošniške družbe in globalizacije je edalje več količina odpadkov, ki pogosto končajo v naravi. Ta divja odlagališča imajo negativen vpliv na okolje z naravovarstvenega, ekonomskega in sociološkega vidika. To je bil eden od vzrokov, da so se partnerji iz Hrvaške in Slovenije povezali in izvedli projekt z naslovom »Izboljšanje kvalitete življenja prebivalcev in ohranjanje bioraznovernosti s sanacijo in remediacijo onesnaženih lokacij – Remedisanus«.

Projekt Remedisanus, ki se je zaključil 1. 12. 2012, je veliko pripomogel k istejšemu okolju na območju, ki je obsegal na hrvaški strani področje Krapinsko-zagorske županije in Zagrebške županije Zaprešić in na slovenski strani območje Brežic, Šentjurja in Sevnice. V projektu se je uspešno odstranilo 60 divjih odlagališ in remediiralo 5 lokacij. Samo v območju Šentjur se je odstranilo in odpeljalo 300 ton odpadkov. S promocijo je projekt dosegel 110.000 gospodinjstev, s pomočjo delavnic se je projekt v vrtcih in šolah predstavil preko 650 otrokom.

V okviru projekta smo za območje Šentjur v skladu z ekonomskimi, socialnimi in ekološkimi kriteriji analizirali seznam divjih odlagališ, ki je nastal v okviru projekta O istimo Slovenijo 2011. Vsa odlagališča smo kategorizirali in razvrstili v 5. razredov. Na osnovi kategorizacije je bilo izbranih 10 divjih odlagališ, ki so bila v okviru projekta odstranjena. Izvajalec je odstranil vse odpadke in namestil table. Eno od odlagališ (Šentjur-Kmetijska šola) je bilo po sanaciji remediirano. Analizirala se je vsebnost onesnažil v tleh in posadila se je oljna ogršica kot remediacijska rastlinska vrsta, da bi pospešila izločanje težkih kovin skozi talni profil.

V diplomskem delu smo s pomočjo anketnega vprašalnika preverili, koliko sta problematika divjih odlagališ in projekt Remedisanus poznana med prebivalci območja Šentjur. Odgovori so pokazali, da ljudje problematiko poznajo, se zavedajo pomena istega okolja in so naklonjeni akcijam, kot je bil naš projekt. Je pa bil sam projekt Remedisanus slabo poznan navkljub pojavljanju v medijih, izdelani spletni strani, delavnicah v šolah in vrtcih in javni tribuni. Verjetno bi morali za promocijo še bolj poskrbeti z več objavami v časopisih in drugih medijih (radio, televizija). Opozoriti je potrebno tudi, da so bili letaki o projektu razdeljeni po gospodinjstvih šele po opravljeni anketi.

Isto okolje je pomembna vrednota, h kateri lahko z odgovornim obnašanjem pripomore vsak izmed nas. Brez odgovornega odnosa in pravega pristopa do okolja, v katerem živimo, bomo kot vrsta na tem planetu težko obstali.

7 VIRI

1. Štater A. (2010). Geografski vidiki nedovoljenega odlaganja odpadkov v občini Šentjur (KS Rifnik in okolica Šentjurja). Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta. Oddelek za geografijo. Diplomsko delo. 73. str.
2. Direktiva evropskega parlamenta in Sveta o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike. (2000). Uradni list Evropskih skupnosti 327/1.
3. Dolgoročni razvojni program občine Šentjur.
<http://www.sentjur.si/f/docs/Obcinski-programski-dokumenti/DRP-Obcine-Sentjur.pdf>
(11.11.2012).
4. Hanfman E. (2005) A Comprehensive Assessment of Illegal Waste Dumping Trash Nation. Parks and Recreation, 40 (9), 116-121.
5. Izboljšanje kvalitete življenja prebivalcev in ohranjanje bioraznovernosti s sanacijo in remediacijo onesnaženih lokacij- Remedisanus. (2010). Prijava na razpis IPA Slovenija-Hrvaška 2007-2013.
6. Kapš D. (2006). Institucionalna usklajenost lovnogospodarskih sistemov upravljanja z rjavim medvedom med Slovenijo in Hrvaško. Univerza v Ljubljani. Biotehniška fakulteta. Oddelek za gozdarstvo. Diplomsko delo. 49 str.
7. Klinar J., Zajko K., Kropelj S., Zver F. (2011). Opredelitev prostorskih okoljevarstvenih kriterijev nelegalnih odlagališ odpadkov. S. Konjice. 32 str.
8. Lanz K., Scheurer S. (2001). Priročnik za razlago politike EU o vodah na podlagi okvirne direktive o vodah. Ljubljana.
9. Lah A. (200). Okoljski pojavi in pojmi. Zbirka Usklajeno in sonaravno štev. 8/2002. Ljubljana
10. Medmrežje 1: <http://www.remedisanus.eu/portal/o-projektu>. (14.11.2012)
11. Medmrežje 2: http://www.zapresic.hr/emu/index.php?page=article&cat_id=1&id=7. (10.11.2012).
12. Medmrežje 3: <http://iop.si/poslanstvo.html>. (11.11.2012).
13. Medmrežje 4: <http://www.remedisanus.eu/portal/>. (11.11.2012).
14. Medmrežje 5: <http://2012.ocistimo.si/Default.aspx> (15.11.2012).
15. Medmrežje 6: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/ekologi-bodo-pri-popisu-divjih-odlagalisc-potrebovali-pomoc.html> (16.11.2012).
16. Medmrežje 7: <http://gis.iobcina.si/gisapp/login.aspx?a=sentjur> (5.12.2012)
17. Medmrežje 8: <https://www.europol.europa.eu/content/press/europol-warns-increase-illegal-waste-dumping-1053> (78.12.2012)
18. Medmrežje 9: <http://www.bbc.co.uk/news/science-environment-20154032> (9.12.2012)

19. Medmrežje 10: <https://maps.google.com/> (15.1. 2013)
20. Medmrežje 11: http://www.brezice.si/obcina_brezice/zemljevid/ (15.1.2013)
21. Medmrežje 12: http://www.sentjur.si/f/pics/Predstavitev-obcine/obcina-sentjur_b.jpg
(15.1.2013)
22. Nacionalni program varstva okolja. (1999). Ur.l. RS, št. 2/2006.
23. Odlok o ravnanju s komunalnimi odpadki v Ob ini Šentjur pri Celju. (1998). Ur. l., št. 4/98.
24. Petrovi , N. (2010). O istimo Slovenijo venem dnevu: zaključno poročilo. Ljubljana, Društvo Ekologi brez meja, 171 str.
<http://www.ekologibrezmeja.si/r/OSVED-zakljucno.si.pdf>
(15.11.2012)
25. Plut D. (1998). Kaj je »sonaravno usklajeno«. V : Narava in okolje: varstvo in razvoj v Republiki Sloveniji. Ljubljana, Svet za varstvo okolja republike Slovenije. 80 str.
26. Polšak T. (2010). Divja odlagališča odpadkov v katastrskih občinah Marjeta in Prepolje. Diplomsko naloga. 70 str.
27. Pravilnik o pitni vodi. (2004). Ur. l. RS, št.: 19/2004 z dopolnitvami.
28. Pravilnik o prirodnim mineralnim i prirodnim izvorskim vodama. (2007). Narodne novine, št.: 46/07, 55/11.
29. Pravilnik o stolnim vodama. (2007). Narodne novine, št.: 46/07, 155/08.
30. Pravilnik o vrstama otpada. (1996). Narodne novine, št.: 27/96.
31. Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za pitje. (2003). Narodne novine, št: 117/03, 130/03 in 48/04
32. Rea, K. (2005). Trash Nation. Parks and Recreation, 40 (9), 116-121.
33. Regionalni center za ravnanje z odpadki Celje.
<http://www.rcero-celje.si/UserFiles/File/Rcero%20brosura%20net%20verzija.pdf>
(11.11.2012)
34. Smrekar A. (2007). Divja odlagališča na območju Ljubljane. Ljubljana.
35. Šarc B., Polanec V. (2009). Komunalni odpadki.
http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=190 (9.12.2012)
36. Šebenik I. (1994). Geografska presoja odlaganja odpadkov v nekaterih pokrajinskih tipih Slovenije. Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta. Oddelek za filozofijo. Magistrsko delo. Ljubljana. 171 str.
37. Uredba o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada i listom opasnog otpada. 2005. Narodne novine št.: 50/05 in 39/09.

38. Uredba o mejnih, opozorilnih in kritičnih emisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh. Ur.l. RS, št. 68/1996 z dopolnitvami.
39. Uredba o odlaganju odpadkov na odlagališčih. (2006). Ur.l. RS, št.: 61/2011.
40. Uredba o odpadkih. (2011). Ur. l. RS, št.: 103/2011.
41. Uredba o standardih kakovosti podzemne vode. (2005). Ur.l. RS, št. 100/2005.
42. Uredba o uvjetima za postopanje s opasnim odpadkom. 1998. Narodne novine št.: 32/98 in 23/2007.
43. Zaključno poročilo sanacije 10 divjih odlagališč in remediacije 1 ravnega odlagališča v občini Šentjur. Saubermacher.
44. Zakon o odpadu. (2005). Narodne novine, št.: 178/04, 153/05, 111/06 in 60/08.
45. Zakon o varstvu okolja. (2004). Ur. l. RS, št.: 41/2004 z dopolnitvami.
46. Zakon o vodah. (2002). Ur. l. RS št.: 67/2002 z dopolnitvami.
47. Zakon o vodama (2009). Narodne Novine št.: 153/09, 63/11, 130/11.
48. Zakon o zaščiti okolišča. (1994). Narodne Novine št.: 82/94, 128/99.

Priloga A: Seznam divjih odlagališ v ob ini Šentjur

za. št.	X	Y	LEGA	DOSTOP	ODDALJENOST OD CESTE (m)	POVRŠINA (m2)	PROSTORNINA (m3)	GRADBENI ODPADKI %	NARAVNI ODPADKI %	KOMUNALNI ODPADKI %	KOSOVNI ODPADKI%	NEVARNI ODPADKI %	rezultat spletnega kalkulatorja	lokacija
1.	122215.42	527827.48	ravnina	peš	300	50,00	1,000				100		3 razred	Gori ica
2.	122349.49	527808.06	kotanja	peš	300	50,00	2,000				100		3 razred	Zgornji Cerovec
3.	122793.54	528180.42	pobo je	peš	200	20,00	1,000				100		3 razred	Zgornji Cerovec
4.	123560.81	528546.36	ravnina	osebni avto	0	30,00	1,000				100		3 razred	Spodnji Cerovec
5.	122317.40	528207.58	ravnina	osebni avto	50	10,00	0,500				100		3 razred	Gori ica
6.	119718.15	528571.36	kotanja	peš	400	4,00	1,000	70				30	3 razred	Vrbno
7.	125908.07	529777.91	ravnina	osebni avto	10	30,00	4,000				100		3 razred	Svetelka
8.	126569.87	529065.82	ravnina	osebni avto	50	1000,00	10,000			50	50		2 razred	Straža na Gori
9.	124551.12	530468.09	ravnina	osebni avto	100	2,00	1,000		50	50			3 razred	Trnovec pri Dramljah
10.	124014.59	530306.99	pobo je	osebni avto	10	40,00	1,000			100			3 razred	Laze pri Dramljah
11.	123587.41	529864.08	ravnina	osebni avto	100	1,00	1,000		20	80			3 razred	Trnovec pri Dramljah
12.	122449.81	529795.74	pobo je	terenski avto	500	4,00	1,000	20	10	70			3 razred	Cerovec
13.	120752.97	528581.37	ravnina	osebni avto	0	6,00	1,000		90		10		3 razred	Dolnja Vas
14.	121635.16	530305.46	ravnina	osebni avto	10	500,00	0,500		10	90			2 razred	Pešnica
15.	122695.14	527482.69	ravnina	terenski avto	500	50,00	3,000				100		3 razred	Zgornji Cerovec
16.	126250.56	538572.20	ravnina	osebni avto	30	4,00	1,500	10		90			2 razred	Dolga Gora
17.	125169.55	537284.71	ravnina	osebni avto	30	6,00	2,000	5		80	15		3 razred	Ostrožno pri Ponikvi
18.	117386.91	529275.82	kotanja	peš	200	20,00	2,000				100		2 razred	Šibenik
19.	117520.40	528247.32	pobo je	peš	50	30,00	3,000				100		3 razred	Grabenšek
20.	118476.41	528205.31	pobo je	osebni avto	20	10,00	4,000				100		3 razred	Prožinska Vas
21.	117614.43	531529.32	pobo je	peš	50	30,00	3,000			80	20		2 razred	Rifnik
22.	115531.18	531520.09	pobo je	peš	200	15,00	4,000				50	50	3 razred	Jakob pri Šentjurju
23.	119160.42	530014.31	ravnina	peš	30	50,00	3,000			50	50		3 razred	Šentjur
24.	119421.92	529809.31	pobo je	peš	200	120,00	5,000			30	70		3 razred	Vrbno
25.	113789.16	537032.54	pobo je	peš	30	4000,00	3,000			50	50		2 razred	Cerovec
26.	113084.59	537179.42	pobo je	peš	30	100,00	5,000				70	30	2 razred	Veliki Špi ek
27.	116954.94	533360.83	pobo je	peš	30	20,00	1,000			100			3 razred	Setna
28.	108613.64	536237.33	pobo je	osebni avto	20	200,00	3,000			50	50		2 razred	Dobje pri Lesi nem
29.	128445.51	530934.18	kotanja	terenski avto	300	50,00	20,000	10	20	5	15	50	2 razred	Jazbine
30.	126459.98	528317.69	kotanja	terenski avto	50	200,00	100,000	20	10	10	30	30	3 razred	Marija Dobje
31.	114743.51	534538.28	pobo je	osebni avto	2	10,00	1,000			10	90		3 razred	Turno

za. št.	X	Y	LEGA	DOSTOP	ODDALJENOST OD CESTE (m)	POVRŠINA (m2)	PROSTORNINA (m3)	GRADBENI ODPADKI %	NARAVNI ODPADKI %	KOMUNALNI ODPADKI %	KOSOVNI ODPADKI%	NEVARNI ODPADKI %	rezultat spletnega kalkulatorja	Lokacija
32.	115229.52	534800.28	pobo je	terenski avto	50	70,00	10,000			80	20		3 razred	Turno
33.	112706.49	532059.29	pobo je	osebni avto	5	20,00	5,000			10	90		3 razred	Jezerce pri Dobjem
34.	123917.56	538154.22	kotanja	osebni avto	150	60,00	20,000	10	10	20	50	10	3 razred	Srčavica
35.	105836.63	535249.35	kotanja	terenski avto	300	200,00	3,000			50	50		3 razred	Podpe pri Šentvidu
36.	110390.64	535300.57	pobo je	osebni avto	50	2000,00	4,000			100			1 razred	Žegar
37.	108876.14	535973.08	pobo je	osebni avto	30	20,00	5,000					100	2 razred	Lopaca
38.	109148.64	535789.58	pobo je	osebni avto	100	100,00	3,000			50	50		2 razred	Lopaca
39.	111929.19	541361.81	pobo je	osebni avto	50	4,00	2,000					100	2 razred	Loka pri Žusmu
40.	125566.55	537655.21	ravnina	osebni avto	2	2,00	1,000	10		90			3 razred	Ostrožno pri Ponikvi
41.	125650.56	537903.21	ravnina	osebni avto	50	50,00	15,000	10		10	10	70	3 razred	Ostrožno pri Ponikvi
42.	124885.56	538540.21	ravnina	terenski avto	180	4,00	2,000				10	90	3 razred	Bobovo pri Ponikvi
43.	124989.56	538328.21	kotanja	terenski avto	100	20,00	5,000				100		3 razred	Bobovo pri Ponikvi
44.	124963.56	538278.21	ravnina	osebni avto	2	10,00	2,000			100			3 razred	Bobovo pri Ponikvi
45.	125701.50	530148.20	ravnina	terenski avto	200	20,00	5,000				100		3 razred	Svetelka
46.	125229.49	530114.2	kotanja	terenski avto	50	40,00	15,000	20	20	20	40		3 razred	Laze pri Dramljah
47.	125501.49	529048.20	ravnina	osebni avto	30	20,00	5,000	20	20	30	20	10	3 razred	Marija Dobje
48.	125005.03	534718.71	kotanja	osebni avto	150	20,00	4,000	20	30	20	30		3 razred	Lutnje
49.	123270.47	527675.21	ravnina	osebni avto	80	2,00	1,000	50		50			3 razred	Cerovec
50.	123458.47	527787.21	ravnina	osebni avto	1	1,00	0,500					100	3 razred	Cerovec
51.	123834.48	528495.21	ravnina	osebni avto	50	2,00	2,000	10		40	50		3 razred	Cerovec
52.	121635.46	526128.22	ravnina	osebni avto	1	2,00	0,500			100			3 razred	Proseniško
53.	111167.43	540000.57	pobo je	osebni avto	50	300,00	3,000			50	50		2 razred	Loka pri Žusmu
54.	117002.87	531091.01	pobo je	osebni avto	70	10000,00	3,000			50	50		1 razred	Rifnik
55.	126880.14	532402.69	ravnina	osebni avto	2	1,00	0,500			100			3 razred	Pletovarje
56.	123564.01	532144.72	ravnina	osebni avto	20	5,00	3,000	10	40	50			3 razred	Zagaj pri Ponikvi
57.	106323.48	531745.34	pobo je	osebni avto	15	50,00	3,000			50	50		3 razred	Planina pri Sevnici
58.	105229.99	533531.85	pobo je	osebni avto	200	100,00	3,000			50	50		3 razred	Šentvid pri Planini
59.	107332.00	534501.84	pobo je	osebni avto	50	100,00	3,000			50	50		3 razred	Planinska Vas
60.	107382.50	534298.34	pobo je	osebni avto	100	100,00	2,000			50	50		3 razred	Planinska Vas
61.	123148.02	533747.72	ravnina	osebni avto	1	1,00	0,500					100	3 razred	Ponikva
62.	123418.02	533970.72	kotanja	osebni avto	20	150,00	30,000	30	20	20	30		3 razred	Ponikva
63.	122511.97	526821.72	ravnina	osebni avto	20	20,00	5,000					100	3 razred	Zgornji Cerovec
64.	123052.99	530440.72	ravnina	terenski avto	100	40,00	5,000	20	10	20	50		3 razred	Dole
65.	127687.00	530287.68	pobo je	terenski avto	300	15,00	5,000			30	70		2 razred	Straža na Gori

zap. št.	X	Y	LEGA	DOSTOP	ODDALJENOST OD CESTE (m)	POVRŠINA (m2)	PROSTORNINA (m3)	GRADBENI ODPADKI %	NARAVNI ODPADKI %	KOMUNALNI ODPADKI %	KOSOVNI ODPADKI%	NEVARNI ODPADKI %	rezultat spletnega kalkulatorja	Lokacija
66.	123580.98	528545.71	ravnina	osebni avto	5	5,00	1,000			80	20		3 razred	Cerovec
67.	123818.98	528794.71	ravnina	osebni avto	2010	30,00	3,000	30		40	30		3 razred	Cerovec
68.	128624.24	528526.42	pobo je	osebni avto	2	5,00	1,000	20	20	20	40		2 razred	Zgornje Slemene
69.	123893.49	530015.21	ravnina	osebni avto	100	2,00	0,500			80	20		3 razred	Laze pri Dramljah
70.	125113.24	528972.95	ravnina	osebni avto	30	10,00	2,000				100		3 razred	Jarmovec
71.	119652.50	532060.24	pobo je	terenski avto	250	200,00	20,000	20	10	30	30	10	3 razred	Bezovje pri Sentjurju
72.	125042.03	534363.71	kotanja	osebni avto	20	20,00	3,000	10	10	40	40		3 razred	Lutnje
73.	117094.02	535208.77	kotanja	terenski avto	500	100,00	2,000				90	10	3 razred	Tratna ob Voglajni
74.	126335.00	530916.69	ravnina	osebni avto	30	4,00	2,000					100	3 razred	Dramlje
75.	121187.00	531373.73	kotanja	terenski avto	100	100,00	20,000	10	10	50	30		3 razred	Grabno
76.	124893.05	537085.71	ravnina	terenski avto	150	100,00	5,000			55	40	5	3 razred	Ostrožno pri Ponikvi
77.	124106.03	535424.71	kotanja	osebni avto	10	100,00	10,000	10	20	30	40		3 razred	Boletina
78.	124721.05	537498.71	ravnina	osebni avto	2	10,00	2,000			10		90	3 razred	Ostrožno pri Ponikvi
79.	124716.04	535549.71	ravnina	terenski avto	100	50,00	15,000	70	10		20		3 razred	Dobovec pri Ponikvi
80.	122685.47	527502.22	ravnina	terenski avto	400	15,00	3,000			20	80		3 razred	Cerovec
81.	122345.47	527830.22	ravnina	peš	150	200,00	4,000			80	20		3 razred	Cerovec
82.	122804.54	528183.42	ravnina	terenski avto	50	10,00	1,000					100	3 razred	Cerovec
83.	124624.57	530849.41	ravnina	terenski avto	30	20,00	4,000				10	90	3 razred	Laze pri Dramljah
84.	124550.56	530477.41	ravnina	osebni avto	5	4,00	1,000			50	50		3 razred	Laze pri Dramljah
85.	108917.11	532526.82	pobo je	osebni avto	70	600,00	5,000			50	50		3 razred	Tajhte
86.	126703.52	533238.19	ravnina	osebni avto	30	500,00	100,000	50	20	20	10		2 razred	Pletovarje
87.	116729.52	534620.27	ravnina	terenski avto	1000	10,00	10,000			20	80		3 razred	Tratna ob Voglajni
88.	116781.52	534432.27	pobo je	osebni avto	500	6,00	5,000					100	3 razred	Tratna ob Voglajni
89.	116457.51	533500.27	ravnina	osebni avto	10	10,00	2,000			100			3 razred	Gorica pri Slivnici
90.	113115.26	534825.05	pobo je	terenski avto	20	50,00	20,000	10		10	30	50	3 razred	Bukovje pri Slivnici
91.	113078.76	534826.55	kotanja	terenski avto	30	20,00	2,000				100		2 razred	Bukovje pri Slivnici
92.	113300.02	535757.29	kotanja	terenski avto	100	20,00	4,000			20	80		2 razred	Bukovje pri Slivnici
93.	113372.02	535914.29	pobo je	terenski avto	500	5,00	1,000					100	2 razred	Bukovje pri Slivnici
94.	113518.02	535885.29	pobo je	terenski avto	800	5,00	1,000					100	2 razred	Bukovje pri Slivnici
95.	113320.02	535256.29	ravnina	terenski avto	40	200,00	80,000				10	90	2 razred	Bukovje pri Slivnici
96.	120221.01	533192.24	pobo je	terenski avto	40	10,00	5,000	100					3 razred	Spodnji Vrh
97.	120177.01	533180.24	pobo je	terenski avto	50	4,00	2,000			60	40		3 razred	Spodnji Vrh
98.	123255.62	530147.22	ravnina	osebni avto	2	100,00	3,000			100			3 razred	Trnovec pri Dramljah

za. št.	X	Y	LEGA	DOSTOP	ODDALJENOST OD CESTE (m)	POVRŠINA (m2)	PROSTORNINA (m3)	GRADBENI ODPADKI %	NARAVNI ODPADKI %	KOMUNALNI ODPADKI %	KOSOVNI ODPADKI%	NEVARNI ODPADKI %	rezultat spletnega kalkulatorja	lokacija
99.	124560.61	529326.20	pobo je	terenski avto	200	10,00	3,000			80	20		3 razred	Jarmovec
100.	120089.01	532485.74	ravnina	terenski avto	200	20,00	3,000			50	50		3 razred	Bezovje pri Šentjurju
101.	114055.61	530602.28	pobo je	peš	120	200,00	80,000	10		35	45	10	1 razred	Kalobje
102.	115881.68	531684.50	pobo je	osebni avto	5	20,00	10,000				100		3 razred	Vezovje
103.	115220.62	531738.28	pobo je	osebni avto	10	50,00	2,000		40		60		3 razred	Vezovje
104.	115252.62	531810.28	pobo je	osebni avto	10	20,00	1,000				100		3 razred	Vezovje
105.	119898.60	528482.24	kotanja	terenski avto	5	50,00	30,000	10			90		3 razred	Vrbno
106.	120192.61	529788.24	kotanja	nevaren dostop	200	50,00	40,000			30	70		3 razred	Podgrad
107.	120515.61	529858.24	pobo je	osebni avto	5	50,00	30,000	10		40	50		3 razred	Lokarje
108.	117554.60	528465.26	pobo je	osebni avto	15	20,00	5,000	100					2 razred	Krajn ica
109.	117589.60	529120.26	pobo je	osebni avto	30	20,00	10,000	50		50			2 razred	Krajn ica
110.	116248.59	528089.26	kotanja	osebni avto	10	10,00	3,000			100			2 razred	Vodruž
111.	115624.59	528222.27	kotanja	osebni avto	20	20,00	5,000			50	50		2 razred	Vodruž
112.	115455.59	528383.27	pobo je	osebni avto	30	30,00	25,000				100		2 razred	Vodruž
113.	118093.62	531752.26	pobo je	peš	40	10,00	5,000			50		50	2 razred	Šentjur - Nova Vas
114.	119633.63	532045.24	pobo je	nevaren dostop	10	500,00	10,000			50	50		3 razred	Bezovje pri Šentjurju
115.	115228.61	531136.28	ravnina	osebni avto	3	2,00	1,000					100	2 razred	Jakob pri Šentjurju
116.	115509.61	531057.27	ravnina	osebni avto	10	20,00	3,000				100		3 razred	Jakob pri Šentjurju
117.	116432.62	532135.37	ravnina	osebni avto	5	10,00	2,000	60		35		5	3 razred	rnoica
118.	118941.62	531808.25	ravnina	peš	300	500,00	40,000	10	20	10	20	40	3 razred	Šentjur
119.	117487.61	529826.26	kotanja	nevaren dostop	10	20,00	10,000			20	20	60	2 razred	Šibenik
120.	116247.6	529240.27	pobo je	terenski avto	5	30,00	10,000			50		50	2 razred	Vodruž
121.	115856.60	529577.27	kotanja	nevaren dostop	5	30,00	15,000			30	30	40	2 razred	Vodruž
122.	115438.60	529291.27	pobo je	osebni avto	5	100,00	50,000	10			40	50	1 razred	Vodruž
123.	126471.81	528302.54	kotanja	nevaren dostop	10	150,00	250,000	20	5	20	50	5	3 razred	Marija Dobje
124.	112043.15	536736.06	pobo je	osebni avto	4	20,00	10,000	10	5	30	50	5	2 razred	Hrastje
125.	116734.04	534649.69	pobo je	terenski avto	5	50,00	10,000	20	10	20	50		3 razred	Tratna ob Voglajni
126.	120028.28	528787.12	kotanja	osebni avto	10	100,00	50,000		10	10	60	20	3 razred	Vrbno

za. št.	X	Y	LEGA	DOSTOP	ODDALJENOST OD CESTE (m)	POVRŠINA (m2)	PROSTORNINA (m3)	GRADBENI ODPADKI %	NARAVNI ODPADKI %	KOMUNALNI ODPADKI %	KOSOVNI ODPADKI%	NEVARNI ODPADKI %	rezultat spletnega kalkulatorja	lokacija
127.	117368.86	530771.88	ravnina	osebni avto	10	100,00	100,000				100		1 razred	Podpesek
128.	119442.73	530163.44	kotanja	terenski avto	100	20,00	10,000				100		3 razred	Podgrad
129.	128529.64	530790.45	pobo je	osebni avto	1	1,00	1,000		50		50		2 razred	Jazbine
130.	116315.67	532221.22	kotanja	nevaren dostop	100	30,00	20,000	10	10	30	50	10	3 razred	Gorica pri Slivnici
131.	117886.50	532935.70	ravnina	osebni avto	50	5,00	1,000			100			3 razred	Šentjur - Nova Vas
132.	116513.45	534925.40	pobo je	osebni avto	1	5,00	5,000	100					3 razred	Tratna ob Voglajni
133.	123040.60	528111.21	kotanja	nevaren dostop	150	250,00	3,000				30	70	3 razred	Spodnji Cerovec
134.	123319.61	528676.21	kotanja	terenski avto	150	200,00	2,000	10		60	30		3 razred	Cerovec
135.	123763.60	527924.21	kotanja	nevaren dostop	5	1500,00	3,000			100			3 razred	Cerovec
136.	123830.61	529152.21	pobo je	terenski avto	50	200,00	10,000			20	60	20	3 razred	Cerovec
137.	124062.61	528979.21	kotanja	peš	200	200,00	5,000			50	50		3 razred	Cerovec
138.	124078.61	528592.21	kotanja	nevaren dostop	10	1000,00	3,000			80	20		3 razred	Cerovec
139.	122611.59	527312.21	kotanja	nevaren dostop	50	600,00	10,000			10	90		3 razred	Zgornji Cerovec
140.	122134.60	527760.22	ravnina	peš	100	100,00	1,000			100			3 razred	Gori ica
141.	112254.62	529988.81	ravnina	osebni avto	5	200,00	30,000			10	70	20	3 razred	Kostrivnica
142.	112383.97	528816.15	ravnina	osebni avto	10	20,00	8,000	100					3 razred	Kostrivnica
143.	116717.76	534593.46	pobo je	osebni avto	10	10,00	3,000		40	50	10		3 razred	Tratna ob Voglajni
144.	116786.01	534423.09	pobo je	osebni avto	2	5,00	1,000				90	10	3 razred	Tratna ob Voglajni
145.	104529.76	537168.06	pobo je	peš	50	20,00	15,000				100		2 razred	Podlog pod Bohorjem
146.	118806.30	530147.41	pobo je	peš	40	5,00	1,000	20			80		2 razred	Šentjur
147.	119806.30	530147.41	pobo je	peš	40	5,00	1,000	20			80		3 razred	Podgrad
148.	119897.05	532316.29	ravnina	terenski avto	20	30,00	4,000	100					3 razred	Bezovje pri Šentjurju
149.	119458.58	531365.22	kotanja	osebni avto	40	10,00	4,000		20	30	50		3 razred	Bezovje pri Šentjurju
150.	124601.62	530819.21	ravnina	terenski avto	10	25,00	6,000			10		90	3 razred	Laze pri Dramljah
151.	125484.61	528873.20	pobo je	peš	100	5,00	1,000			100			3 razred	Marija Dobje
152.	128481.63	530128.18	kotanja	nevaren dostop	10	100,00	10,000			50	50		2 razred	Straža na Gori
153.	128816.64	531373.18	pobo je	peš	100	10,00	2,000			50	50		2 razred	Jazbine
154.	125790.63	531641.20	ravnina	osebni avto	10	5,00	1,000			100			3 razred	Šedina

za. št.	X	Y	LEGA	DOSTOP	ODDALJENOST OD CESTE (m)	POVRŠINA (m2)	PROSTORNINA (m3)	GRADBENI ODPADKI %	NARAVNI ODPADKI %	KOMUNALNI ODPADKI %	KOSOVNI ODPADKI%	NEVARNI ODPADKI %	rezultat spletnega kalkulatorja	lokacija
155.	126141.64	532513.20	pobo je	osebni avto	10	100,00	10,000			50	50		3 razred	Vodule
156.	126183.65	533271.20	pobo je	osebni avto	10	5,00	1,000			50	50		3 razred	Pletovarje
157.	125721.65	533473.2	ravnina	osebni avto	10	100,00	10,000			50	50		3 razred	Zagaj pri Ponikvi
158.	126349.63	531568.19	pobo je	peš	100	8,00	3,000			50	50		3 razred	Šedina
159.	113710.95	535123.35	kotanja	terenski avto	10	20,00	8,000	10		25	60	5	3 razred	Bukovje pri Slivnici
160.	113703.76	533834.32	kotanja	osebni avto	10	48,00	20,000	5		20	70	5	3 razred	Vodu e
161.	115195.63	533685.28	ravnina	peš	10	5,00	1,000				100		3 razred	Turno
162.	116346.63	533430.27	pobo je	peš	50	2,00	1,000			50	50		3 razred	Gorica pri Slivnici
163.	116453.63	533491.27	pobo je	osebni avto	50	25,00	5,000			70		30	3 razred	Gorica pri Slivnici
164.	123380.64	533133.22	pobo je	osebni avto	10	90,00	30,000			50	50		3 razred	Hotunje
165.	123356.64	532407.22	pobo je	osebni avto	10	90,00	30,000				100		3 razred	Hotunje
166.	120697.13	529347.16	pobo je	osebni avto	15	100,00	5,000	10	10	30	30	20	3 razred	Zlate e pri Šentjurju
167.	120501.69	529872.01	pobo je	osebni avto	10	300,00	5,000	10	10	20	40	20	3 razred	Lokarje
168.	118351.51	534431.20	pobo je	terenski avto	2	30,00	2,000	20		60	20		3 razred	Tratna pri Gobelnem
169.	113894.57	531330.27	pobo je	osebni avto	30	20,00	5,000			80	20		2 razred	Trnovec pri Dramljah
170.	121269.30	530533.59	kotanja	osebni avto	10	30,00	4,000	10	20	20	30		3 razred	Lokarje
171.	126374.29	532504.74	pobo je	osebni avto	10	100,00	4,000	30	10	5	50	5	3 razred	Pletovarje
172.	118810.18	531642.54	pobo je	osebni avto	20	80,00	80,000	80			20		2 razred	Šentjur
173.	119806.91	531858.07	kotanja	osebni avto	3	30,00	1,000			100			3 razred	Bezovje pri Šentjurju

Priloga B: Koli in odpeljanih odpadkov

LOKACIJA	MKO¹	EEO²	HLADILNIKI	LES	GUME	ŽELEZO	AZBEST	GRADBENI ODPADKI	SKUPAJ (kg)
Šentvid pri Planini 1 in 2	2.340	0	0	200	50	1.540	0	0	4.130
Košnica - Žegar	300		0	0	0	0	0	0	300
Grad Žusem	2.890	240	60	1.120	300			450	5.060
Pešnica nad Rozalijo	3.790	0	0	0	60	670	0	8.420	12.940
Dolga Gora - bunker	320	0	0	0	0	0	0	0	320
Marija Dobje	9.000	100	350	2.330	580	560	320	1.020	14.260
Vrbno	770	0	0	0	0	150	0	0	920
Mrtvica - Voglajna	3.090	0	200	4.020	1.050	3.950	0	100.880	113.190
Šentjur - Kmetijska šola	24.110	0	0	1.020	2.150	4.060	0	117.620	148.960
SKUPAJ (kg)	46.610	340	610	8.690	4.190	10.930	320	228.390	300.080

¹MKO – Mešani komunalni odpadki²EEO – Elektri na in elektronska oprema

Priloga C: Anketa o poznavanju problematike divjih odlagališ v obini Šentjur

Spoštovani! Sem Željko Kokanovi, študent Visoke šole varstva okolja v Velenju. V sklopu diplomskega dela izvajam anketo, katere namen je ugotoviti poznavanje problematike divjih odlagališ v obini Šentjur.

Anketa Vam bo vzela par minut časa, meni pa bo mnogo pripomogla pri diplomskem delu.

Anketa je anonimna, podatki bodo uporabljeni izključno za namene raziskave.

Za sodelovanje se Vam iskreno zahvaljujem!

1. Osebni podatki o anketirancu

Spol:

Moški
Ženska

Starost:

0-19
20-39
40-59
60+

Izobrazba

Brez izobrazbe
Osnovnošolska
Srednješolska
Visokošolska
Magisterij
Doktorat

Status

Brezposeln/a
Zaposlen/a
Dijak
Študent
Upokojen/a

2. Ozaveščenost o problematiki divjih odlagališ

Ali ločujete odpadke?

DA
NE

Ali poznate pojem "divje odlagališče"?

DA
NE

Če poznate lahko v enem stavku opišete kaj to je.

Ali je v bližini vašega doma ali v kraju kjer živite kakšno divje odlagališ e?

DA
NE
NE VEM

S katera VIDIKA se vam zdijo divja odlagališ a najbolj problemati na? (možnih je ve odgovorov)

Estetski vidik
Ekonomski vidik
Zdravstveni vidik
Nobenega

Se zavedate da odpadki, kot so rabljene baterije, azbestne kritine in ostali nevarni kosovni odpadki, nevarni za lovekovo zdravje?

DA
NE

Se zavedate, da divja odlagališ a onesnažujejo vodne vire (pitno vodo)?

DA
NE

Kako bi Vi obravnavali dejanje nastanka divjih odlagališ ? (Prekršek: storilec se kaznuje s predpisano globo; Kaznivo dejanje: storilcu se sodi pred sodnikom in lahko dobi tudi zaporno kazen)

Kot prekršek
Kot kaznivo dejanje

Ali se Vam zdi ustrezna zakonodaja glede divjih odlagališ ?

DA
NE
NE VEM

e ste odgovorili z NE, kaj bi vi izboljšali?

Ali ste se že udeležili akcije iš enja divjih odlagališ ?

DA
NE

Bi se udeležili akcije iš enja divjih odlagališ ?

DA
NE

Ali poznate projekt Remedisanus?

DA
NE

e ste odgovorili z DA, ga opišite v stavku ali dveh.
